

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΖ | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΚΑΙ 15, ΙΟΥΛΙΟΥ 1968 | ΑΡΙΘ. 13-14

Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Β'
(† 9 ΙΟΥΝΙΟΥ 1968)

Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Β' (†)

Τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς, 9 Ἰουνίου ἐξ ἔτους καὶ περὶ ὥραν 3 ἀπογευματινὴν, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον πλήρης ἡμερῶν καὶ εὐγενῶν παλαισμάτων ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος πρῶτην Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρὸς Χρυσόστομος.

Ὁ μεταστὰς Πρωθιεράρχης ὑπῆρξε πυρίνη φυσιογνωμία, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὰς μεγάλας παραδόσεις τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ παλλομένη ἀπὸ τὰ ἰδανικὰ τοῦ Ἔθνους μας. Μὲ ὄλην τὴν θέρμην τῆς μεγάλης του ψυχῆς καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματός του ἠγωνίσθη διὰ τὴν καθαρότητα τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν.

Ἀτρόμητος μαχητὴς καὶ ἄκαμπτος ἀγωνιστής, ὁ αἰμίμητος Χρυσόστομος ἐξεδαπάνησεν ἀφειδῶς τὴν ψυχικὴν του δύναμιν διὰ τὴν διάσωσιν τῶν ὁμογενῶν. Μία τῶν φωτεινότερων σελίδων τῆς πολυκυμάντου ζωῆς του ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἡ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἐθνομάρτυρος Χρυσοστόμου Σμύρνης δρᾶσίς του κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα καὶ εἶτα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀπὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων μέχρι τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Μὲ πόνον βαθὺν παρηκολούθησε τὴν πένθιμον ἀκολουθίαν τῶν ἐκπατριζομένων ὁμογενῶν, ἀλλὰ δὲν ἔμεινεν ἄδρανής. Ἡ ἀγαπῶσα ψυχὴ του ἐξεδαπανήθη κυριολεκτικῶς διὰ τὴν περίθαλψιν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων.

Καρποφόρος ὑπῆρξε καὶ ἡ διακονία τοῦ μεταστάντος ὡς Μητροπολίτου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων — Νεαπόλεως καὶ Θάσου. Καὶ ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν σκοπιὰν ὑπηρέτησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος μὲ παραδειγματικὴν ἀφοσίωσιν καὶ πλήρη ἐπίγνωσιν τῶν καθηκόντων του ὡς πνευματικοῦ ἡγέτου.

Ἡ ἐκλογή τοῦ μεταστάντος ὡς Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν εἰς ζοφερὰς στιγμάς, καθ' ἃς τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας ἐκλυδωνίζετο σφοδρῶς, ὑπῆρξεν ἀναγνώρισις τῶν μεγάλων ἀγῶνων του, τῆς βαθείας πείρας καὶ τῆς συνέσεώς του. Παρὰ τὸ βαθύτατον γῆρας, ὁ ἀείμνηστος διετήρησε ὅλην τὴν ζωτικότητα καὶ εἰργάσθη μὲ σπανίαν ἀντοχήν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξήλευον καὶ οἱ κατὰ πολὺ νεώτεροί του, διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν φλεγόντων ἐκκλησιαστικῶν προβλημάτων.

Ὁ πολυσέβαστος Πρωθιεράρχης, κατέχων εὐρείαν θεολογικὴν καὶ θύραθεν μόρφωσιν καὶ προικισμένος μὲ δημιουργικὸν νοῦν καὶ ὀξεῖαν κρίσιν, ἐκαλλιέργησεν ἐπιτυχῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα. Τὰ γραπτὰ του ἔχουν ὡς χαρακτηριστικὸν τὴν σαφήνειαν καὶ τὸ βιβλικὸν ὕφος καὶ διασώζουν τοὺς τόνους τῆς παλλομένης θρησκευτικῆς καὶ πατριωτικῆς ψυχῆς του.

Ὁ σεμνὸς καὶ πολύκαρπος βίος, ἡ λαμπρὰ ἐν πάσῃ περιοχῇ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀρετῆς δρᾶσις, ἡ σταθερὰ προσήλωσις εἰς τὰ ἔθνικὰ ἰδανικὰ καὶ ἡ ἀκλινὴς ἐμμονὴ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιεπισκόπου πρῶην Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυροῦ Χρυσοστόμου θὰ ἀποτελοῦν διὰ πάντας ἀκτινοβόλον καὶ πολύτιμον παράδειγμα καὶ θὰ κατατάξουν τὸν μεταστάντα Πρωθιεράρχην εἰς τὸ πάνθειον τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἔθνικων προσωπικοτήτων.

Ὁ μεταστὰς ὑπῆρξε μέχρι τῆς ὑστάτης του πνοῆς πιστὸς στρατιώτης τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Χριστοῦ, παρὰ τοῦ ὁποίου θὰ λάβῃ τὸν στέφανον τῆς ἀτελευτήτου καὶ μακαρίας ζωῆς εἰς τὴν αἰωνιότητα.

Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου εἶη ἡ μνήμη αἰωνία!

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ—ΚΕΙΜΕΝΟΝ—ΣΧΟΛΙΑ

Ἄλλ' ὁ μέγας οὗτος Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ πολυμερέστατος κήρυξ καὶ διδάσκαλος, ὁ σοφὸς συγγραφεὺς καὶ μέγας στοχαστής, ἐξαίρει πάλιν καὶ πάλιν τὴν διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου μετάδοσιν τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως. Τοῦτο δέ, διότι «Ὁ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες, μὴ ἐκκακῶμεν», κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον¹. Ἄλλ' εἴτε διὰ τῆς γλώσσης, εἴτε διὰ τῆς χειρὸς ἢ σπορὰ τοῦ θεοῦ λόγου γίνεται, ἀσφαλῶς «συμβάλλεται γοῦν τὰ μέγιστα τῶ περιτυχόντι κατὰ τὴν θεῖαν πρόνοιαν, ἀρχὴν πίστεως, πολιτείας προθυμίαν, ὄρμην τὴν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, κίνησιν ζητητικὴν, ἴχνος γνώσεως, συνελόντι εἰπεῖν, ἀφορμὰς δίδωσι σωτηρίας. Οἱ δὲ ἐγγραφεύς γνησίως τοῖς τῆς ἀληθείας λόγοις, ἐφόδια ζωῆς ἀϊδίου λαβόντες, εἰς οὐρανὸν πτεροῦνται»². Βεβαίως καὶ ὁ γραπτὸς λόγος εἶναι ἀναγκαῖος. Διότι «συνεξάπτει ἡ Γραφή τὸ ζώπυρον τῆς ψυχῆς, καὶ συντείνει τὸ οἰκεῖον ὄμμα πρὸς θεωρίαν, τάχα μὲν τι καὶ ἐντιθεῖσα, οἷον ὁ ἐγκεντρίζων γεωργός, τὸ δὲ ἐνυπάρχον ἀνακινούσα»³. Παρὰ ταῦτα ὁ Κλήμης κλίνει εἰς προτίμησιν τοῦ προφορικοῦ λόγου, τοῦ ζῶντος καὶ ἐμψυχοῦντος, τοῦ κινούντος καὶ συγκλονίζοντος τὰ βάθη τῆς ψυχῆς. Πλὴν ἀλλ' ὁμως «εἰσὶ γὰρ ψυχαὶ ἰδίας ἔχουσαι τροφάς· αἱ μὲν κατ' ἐπίγνωσιν, καὶ ἐπιστήμην αὐξουσαι, αἱ δὲ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν νεμόμεναι φιλοσοφίαν, ἧς καθάπερ καὶ τῶν καρύων, οὐ τὸ πᾶν ἐδώδιμον»⁴. Πρὸς αὐτοὺς ἐπομένως ὁ ἔγγραφος λόγος εἶναι ἀπαραίτητος.

1. Γαλ. 6, 8 - 9.

2. Αὐτόθι στ. 692 Α.

3. Αὐτόθι στ. 697 Α.

4. Αὐτόθι στ. 693 Β.

Ἐπειδὴ «τροφή καὶ ἡ διὰ σιτίων, καὶ ἡ διὰ λόγων λαμβάνεται καὶ τῶ ὄντι μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, οἱ τοὺς ἐνταῦθα κατὰ τὸν βίον καὶ τὴν πλάνην πρὸς τῆς ἀγνοίας πολεμουμένους μεταδιδάσκοντες, καὶ μετάγοντες εἰς εἰρήνην τὴν ἐν Λόγῳ, καὶ βίῳ τῶ κατὰ Θεόν, καὶ 'τοὺς πεινῶντας δικαιοσύνην', τρέφοντες τῇ τοῦ ἄρτου διανομῇ»¹. Ἄλλ' ὁ Κ λ ή μ η ς, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του, ὅπως προσεγγίση κατὰ τὸ δυνατόν ἰσοτιμῶς τὰς δύο μορφὰς τοῦ λόγου, τὸν τε προφορικὸν καὶ τὸν γραπτὸν, προσάγει ἐπικουρικῶς τὸ χωρίον τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «Ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων, τοῦ αὔξοντος ὄντες διάκονοι, ἐν εἰσι»² κατὰ τὴν διακονίαν. Ἐκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήφεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. Θεοῦ γὰρ ἔσμεν συνεργοί, Θεοῦ γεώργιον· Θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὸν ἀπόστολον. Οὐκοῦν οὐδὲ ἀπὸ συγκρίσεως τὸ δοκίμιον ποιεῖσθαι τοῖς ἀκροωμένοις ἐπιτρεπτόν· οὐδὲ εἰς ἐξέτασιν ἕκδοτον παραδοτέον τὸν λόγον τοῖς ἐντεθραμμένοις λόγων παντοδαπῶν τέχναις καὶ δυνάμεσιν ἐπιχειρημάτων ὠγκωμένων, τοῖς προκατειλημμένοις ἤδη τὴν ψυχὴν, καὶ μὴ προκεκνωμένοις. «Ὁ δ' ἂν ἐκ πίστεως ἔληταί τις ἐστιᾶσαι, βέβαιος οὗτος εἰς θείων λόγων παραδοχὴν, κρίσιν εὐλογον τὴν πίστιν κεκτημένος. Ἐπεταὶ δὲ ἐνθένδε αὐτῶ ἡ πειθὼ ἐκ περιουσίας. Καὶ τοῦτ' ἦν ἄρα τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο· «Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε»³. Ἄλλὰ καὶ πάλιν, ἐν κατακλειδί τοῦ ἑαυτοῦ Προλόγου εἰς τὸν ἔργον του «Στρωματεῖς», ὁ Κ λ ή μ η ς προβαίνει εἰς διαπίστωσιν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν διὰ πάντα συγγραφέα καὶ διὰ πᾶσαν γραφὴν, ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου: «Οὐκ οἶμαι γὰρ τινα οὕτως εὐτυχῆ γραφὴν ἠγεῖσθαι, ἢ μηδεὶς ἀντερεῖ· ἀλλ' ἐκείνην εὐλογον νομιστέον, ἢ μηδεὶς εὐλόγως ἀντερεῖ. Καὶ πρᾶξιν ἅμα καὶ αἵρεσιν ἀποδεκτέον οὐ τὴν ἀμεμφῆ, ἀλλ' ἦν οὐδεὶς εὐλόγως καταμέμφεται»⁴. Ἄξια σημειώσεως εἶναι καὶ τὰ λεγόμενα

1. Αὐτόθι στ. 693 Α.

2. Α' Κορ. 3,8.

3. Ἦσ. 7,9. Αὐτόθι στ. 693 Β/С.

4. Αὐτόθι στ. 705 С.

ἐν τῷ ἀμφιβαλλομένῳ ἐννοεῖται ἔργῳ «Ἐκ τῶν Προφητικῶν Ἐκλογαί», ιδέας πάντως τοῦ Κλήμεντος ἐκφράζοντα καὶ τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν ὑπὲρ τὴν γραπτὴν τιθέμενα καὶ συγχρόνως αἰτιολογοῦντα τὴν «ἀγραφον» ὑπὸ τῶν «πρεσβυτέρων» παράδοσιν τῶν Ἀληθειῶν τῆς πίστεως. Ἴδου καὶ τὸ σχετικὸν κείμενον: «Ὁ ὕκ ἔγραφον δὲ οἱ πρεσβύτεροι, μήτε ἀπασχολεῖν βουλόμενοι τὴν διδασκαλικὴν τῆς παραδόσεως φροντίδα τῇ περὶ τὸ γράφειν ἄλλη φροντίδι, μηδὲ μὴν τὸν τοῦ σκέπτεσθαι τὰ λεχθησόμενα καιρὸν καταναλίσκοντες εἰς γραφήν. Τάχα δὲ οὐδὲ τῆς αὐτῆς φύσεως κατόρθωμα τὸ συντακτικὸν καὶ διδασκαλικὸν εἶδος πεπεισμένοι, τοῖς εἰς τοῦτο πεφυκόσι συνεχώρουν. Τὸ μὲν γὰρ ἀκωλύτως καὶ μετὰ ῥύμης φέρεται ῥεῦμα τοῦ λέγοντος, καὶ που τάχα συναρπάσαι δυνάμενον· τὸ δέ, ὑπὸ τῶν ἐντυγχανόντων ἐκάστοτε βασιανιζόμενον ἀκριβῶς, τῆς ἐξετάσεως τυγχάνον ἄκρας καὶ τῆς ἐπιμελείας ἀξιοῦται· καὶ ἔστιν οἷον εἰπεῖν ἔγγραφος διδασκαλίας βεβαίωσις, καὶ εἰς τοὺς ὀψιγόνους οὕτως διὰ τῆς συντάξεως παραπεμπομένης τῆς φωνῆς». Κατακλείει δὲ ὁ συντάκτης τοῦ ἔργου τούτου τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνώμας αὐτοῦ, διὰ τῶν ἀκολουθῶν ἔτι σημαντικωτέρων λέξεων: «Ἡ γὰρ τῶν πρεσβυτέρων παρακαταθήκη - ἐννοεῖ ἀσφαλῶς τὴν προφορικῶς παραδοθεῖσαν περὶ τῶν μυστηριωδῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀληθειῶν διδασκαλίαν καὶ πίστιν, ἐφ' ὅσον ἐν ἀρχῇ διεβεβαίωσεν ὅτι «ὁ ὕκ ἔγραφον δὲ οἱ πρεσβύτεροι», διὰ τῆς γραφῆς λαλοῦσα, ὑπουργῶ χρεῖται τῷ γράφοντι πρὸς τὴν παράδοσιν τῶν ἐντευξομένων». Ταῦτα λέγει ἀσφαλῶς πρὸς δικαιολογίαν ἑαυτοῦ, ἐφ' ὅσον προϋτίθετο «διὰ τῆς γραφῆς» νὰ συνεχίσῃ τὴν «παράδοσιν» τῆς τῶν πρεσβυτέρων «παρακαταθήκης». Τέλος ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι, ὅπως ὁ μαγνήτης οὐχὶ πάντα τὰ μέταλλα, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν τὸν σίδηρον ἔλκει, οὕτως καὶ τὰ «βιβλία», οὐχὶ πάντας τοὺς συντυχόντας διδάσκουσιν, ἀλλὰ μόνον τοὺς βουλομένους ν' ἀποδεχθῶσι τὰ ἐγγράφως παραδιδόμενα. «Καθάπερ οὖν ἡ μαγνήτις λίθος, τὴν ἄλλην ὕλην παραπεμπομένη, μόνον ἐφέλκεται δι' ἐπιτηδειότητα τὸν

σίδηρον· οὕτως καὶ τὰ βιβλία, πολλῶν ὄντων τῶν ἐντυγχανόντων, τοὺς οἴους τε συνιέναι μόνους ἐπισπᾶται· ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας λόγος τοῖς μὲν μωρία, τοῖς δὲ σκάνδαλον, ὀλίγοις δὲ σοφία· οὕτως καὶ δύναμις εὐρίσκεται Θεοῦ· φθόνος δὲ ἀπίει γνωστικοῦ· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ζητεῖ, πότερον χειρὸν ἀναξίω δοῦναι, ἢ ἀξίω μὴ παραδοῦναι· καὶ κινδυνεῖ ὑπὸ πολλῆς τῆς ἀγάπης, οὐ μόνον παντὶ τῷ προσήκοντι, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ ἀναξίω λιπαρῶς δεομένῳ κοινωνήσιν, οὐ διὰ τὴν δέησιν· οὐ γὰρ φιλοδοξεῖ· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ δεομένου μελετῶντος εἰς πίστιν διὰ πολλῆς τῆς δεήσεως». Ἐπιπροσθέτει δὲ καὶ τὰ σοφώτατα ταῦτα: «Ἀναγκασία γὰρ ἡ γνῶσις καὶ πρὸς ψυχῆς γυμνασίαν καὶ πρὸς σεμνότητα ἦθους, ἀξιεντροπτοτέρους ποιούσα τοὺς πιστοὺς, καὶ τῶν πραγμάτων ἀκριβεῖς θεατάς. Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι πιστεῦσαι ἄνευ κατηχήσεως, οὕτως οὐδὲ καταλαβέσθαι ἄνευ γνώσεως»¹.

Εἶναι λίαν ἀξιοσπούδαστα τὰ ὅσα ὁ σοφώτατος Κλήμης ἐξέφερε προκειμένου νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπόφασίν του νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς πολλοὺς τὴν «γνῶσιν» τῆς πίστεως. Ὁ Κλήμης ἴστατο εἰς τὸ μεταίχμιον τῆς ἀποστολικῆς καὶ τῆς μεταποστολικῆς ἐποχῆς. Δὲν εἶναι ἐπομένως ὑπερβολικὸν νὰ λεχθῆ ὅτι οὗτος πρῶτος προβάλλεται ὡς τὸ «λυκαυγές» τῆς ἐπιστημονικῆς Θεολογίας. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς αἱ γνώμαι αὐτοῦ προσλαμβάνουν τὴν ἦν ἀπεδώκαμεν ὑψίστην ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα. Εἰσερχόμεθα δι' αὐτοῦ εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καθόλου νοοτροπίαν τῶν καλουμένων «Ἀποστολικῶν Πατέρων», ἥτοι τῶν μαθητῶν καὶ ἀμέσων διαδόχων τῶν ἱερῶν ἀποστόλων. Ἐγνώριζεν ὁ Κλήμης εἴπερ τις καὶ ἕτερος τὴν ἀξίαν τῆς «γνώσεως», ἀλλὰ καὶ τὴν ἀξίαν τῆς «μεταδόσεως» ταύτης διὰ τε τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς γραφίδος. Ἐγνώριζεν ὁ ἐμβριθέστατος μελετητῆς τῆς τε θείας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, ὅτι δὲν ὑπάρχει εὐγενεστέρα, ὑψηλότερα καὶ ὠραιότερα ἐνασχόλησις διὰ τὸν «γνωστικόν» ἄνθρωπον, ἀπὸ τὴν ἰκανότητα ν' ἀπο-

1. Παρὰ Migne, PG 9, 712 B/D καὶ 713 B/C.

τυπώνη οὗτος ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ιδέας αὐτοῦ, οἷονεὶ ὑλοποιῶν οὕτω τὸν νοῦν καὶ τὰς σκέψεις αὐτοῦ. Ὁ «νοῦς» γίνεται τότε «λόγος» προπεμπόμενος, ὡς λέγει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ οἷονεὶ σαρκούμενος διὰ τοῦ χάρτου καὶ τοῦ ἐντύπου, ἐπανέρχεται διὰ τοῦ μελετητοῦ εἰς τὴν ἀρχικὴν πηγὴν τῆς Νοήσεως, γινόμενος τότε καὶ πάλιν «νοῦς ἐγκείμενος». Ἐγνώριζεν ὁ Κ λ ἡ μ η ς ὅτι οὐδεμίᾳ ἄλλῃ ἐπίγειος ἡδονὴ δύναται νὰ συγκριθῆ καὶ παραβληθῆ πρὸς τὴν ἀνέκφραστον ἡδονὴν τοῦ «πνεύματος» διὰ τοῦ «λόγου» ἐκχεομένου καὶ προβαλλομένου καὶ ἀποτυπουμένου, πρὸς τὴν ἡδονὴν τοῦ συνεχῶς γεννᾶν καὶ προβάλλειν ιδέας, ἐννοίας, σκέψεις, γνώμας καὶ ἀποτυποῦν ταύτας εἰς συγγραφάς, ἰδίᾳ δ' ὅταν αἱ διὰ τὸ πολὺ κοινὸν δημοσιευόμεναι ἰδέαι ἀναφέρωνται εἰς διδασχὰς θείας καὶ σωτηριώδεις. Ἐκ τούτου καὶ ἅπαντες οἱ προκληθέντες εἰς αὐτὸν δισταγμοί, οἱ ὀφειλόμενοι εἰς τε τὴν οὐσίαν τῆς ἀποδοχῆς τῆς «παρακαταθήκης», ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐπικρατοῦν καθόλου πνεῦμα τῆς πρὸ αὐτοῦ ἐποχῆς περὶ τῆς «παραδόσεως» διὰ τοῦ π ρ ο φ ο ρ ι κ ο ῦ λόγου, τοῦ ζῶντος λόγου, τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς κατηχήσεως τῶν Ἀληθειῶν τῆς πίστεως· οἱ προκληθέντες λέγω εἰς αὐτόν, ὡς ἦτο φυσικόν, δισταγμοί, ὄφειλον νὰ ὑποχωρήσουν πρὸ τῆς ἀντιθέτου σκέψεως ὅτι ἡ διὰ τῆς γραφίδος καὶ τῶν σ υ γ γ ρ α μ ᾶ τ ω ν μετάδοσις τῆς Ἀληθείας ἔχει καὶ αὕτη τὰ ἴδια σοβαρὰ προτερήματα, ἅτινα δὲν ἐπιτρέπεται ὁ «γνωστικὸς» ἐκπρόσωπος τοῦ Χριστιανισμοῦ ν' ἀπορρίψη.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
Ὁδὸς Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι - Τηλέφ. 227.689.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Ἡ θεία λατρεία κατὰ τὸ θέρος.

Ἡ προσοχὴ τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ δίδῃ ὁ ἐφημέριος ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τῶν τελουμένων ἐν τῷ ναῷ ἀκολουθιῶν, πρέπει νὰ εἶναι μεγαλυτέρα τώρα κατὰ τὸ θέρος. Ἐγράψαμεν καὶ ἄλλοτε περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως μὴ ἐπιμηκύνεται ἡ διάρκεια αὐτῆ διὰ τῶν μουσικῶν πλατυασμῶν, πρᾶγμα πού ἐπιφέρει κόπωσιν καὶ «ἐκτόνωσιν» τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ ἐκκλησιασματος εἰς τὰ τελούμενα ἐν τῷ ναῷ. Ἡ ἀνάγκη λοιπὸν αὐτῆ εἶναι ἀπαιτητικωτέρα τώρα κατὰ τὸ θέρος. Ἡ ἀποφυγὴ πάσης χρονικῆς ἐπιμηκύνσεως τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας ἐπιβάλλεται λόγῳ τοῦ καύσωνος καὶ τῆς ἐκ τούτου ἐπιτεινομένης ψυχοσωματικῆς ταλαιπωρίας τοῦ ἐκκλησιαζομένου λαοῦ, ὁ ὅποιος ἤδη χάνει τὴν πνευματικὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς λατρείας. Ὅ,τι ἰσχύει διὰ τὸ «παρατραβήγμα» εἰς τὴν ἱερὰν ψαλμωδίαν, ἰσχύει καὶ διὰ τὸ θεῖον κήρυγμα. Ὅπου τοῦτο γίνεται καὶ κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον, πρέπει νὰ εἶναι συντομώτερον ἀπὸ ὅ,τι εἶναι συνήθως τὸν χειμῶνα.

Διττὴ ἀντιμετώπισις.

Ἡ ὡς ἐπάγγελμα ἀσκουμένη ἐπαιτεία ἔχει τελευταίως ὑποχωρήσει αἰσθητῶς, χάρις εἰς τὰ συστηματικῶς λαμβανόμενα ἀστυνομικὰ μέτρα. Ἀλλὰ τὸ ἔλκος τοῦτο θὰ ἐκλείψῃ, ἂν δοθῇ ἀπέναντί του ἰδιαιτέρα προσοχὴ ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας, μὴ συνισταμένη ἀπλῶς εἰς τὴν δίωξιν, ἀλλὰ συμπληρουμένη καὶ μὲ παράλληλον κοινωνικὴν ἀντίληψιν, ὥστε οἱ πράγματι πένητες καὶ ἀναξιοπαθεῖς νὰ παύσουν ἀποτελοῦντες ἀδρανῆ καὶ παρασιτικὴν μερίδα τῆς κοινωνίας μας, ἡ ὁποία θέλει νὰ λέγεται καὶ νὰ εἶναι πολιτισμένη.

Ἰδιαιτέρα μέριμνα πρέπει νὰ ληφθῇ διὰ τὰ μικρὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῖ ἡ ἀσυνείδητος ὀργανωμένη ἐπαγγελματικὴ ἐπαιτεία. Οἱ μὲν ἐκμεταλλεῦταί των πρέπει νὰ παταχθοῦν, ἀλλὰ τὰ ἄθῶα αὐτὰ θύματα νὰ τύχουν τῆς ἀπαιτουμένης στοργῆς, ὥστε νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν ἐφιαλτικὸν τρόπον ζωῆς των καὶ νὰ καταστοῦν αὔριον χρήσιμα καὶ ἀποδοτικὰ μέλη τῆς κοινωνίας.

Αἱ «συγχωρητικαὶ εὐχαί».

Τὸ Μυστήριον τῆς Ἰ. Ἐξομολογήσεως δὲν ὑποκαθίσταται μὲ τὴν ἀνάγνωσιν συγχωρητικῆς εὐχῆς, τὴν ὁποῖαν ἀ-

φώτιστοι χριστιανοὶ ζητοῦν ὀλίγον πρὶν κοινωνήσουν. Ἡ ἄφεςις τῶν ἀμαρτημάτων παρέχεται μόνον κατὰ τὴν τέλει τοῦ Μυστηρίου καὶ προϋπόθεσις τῆς ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐξαγόρευσις αὐτῶν πρὸ τοῦ πνευματικοῦ. Εἰς τοὺς ζητοῦντας λοιπὸν τὴν «εὐχὴν» προτοῦ κοινωνήσουν, ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ τὴν ἀρνῆται, ἐξηγῶν εἰς αὐτοὺς πῶς ἔχει τὸ ζήτημα καὶ καλῶν αὐτοὺς νὰ προσέλθουν εἰς τὴν ἴ. Ἐξομολόγησιν. Εἶναι γεγονός ὅτι δὲν θὰ ὑπῆρχον χριστιανοὶ νὰ λύουν κατ' αὐτὸν τὸν ἄχρηστον καὶ ἐπιζήμιον τρόπον τὸ ζήτημα τῆς τακτοποιήσεως τῶν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἂν δὲν ὑπῆρχον ἱερεῖς πρόθυμοι νὰ τοὺς διαβάσουν τὴν «εὐχὴν». Ἡ εὐθύνη λοιπὸν βαρύνει κυρίως τὸν ἱερέα. Ἔργον του εἶναι νὰ δεικνύῃ εἰς τὰς ψυχὰς τὸν δρόμον ποῦ ἐχάραξεν ἡ Ἐκκλησία διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίζῃ νὰ ἀκολουθήσουν ἄλλους δρόμους, τοὺς ὁποίους ἐπινοεῖ ἡ ἄγνοια καὶ ἐμπνέει ὁ Διάβολος, «μετασχηματιζόμενος εἰς ἄγγελον φωτός».

Ἄσέβεια καὶ σκανδαλισμός.

Τὸ φαινόμενον δὲν εἶναι τόσο σπάνιον, ὥστε νὰ μὴ ἀξίζη νὰ γίνῃ λόγος. Ἱεροψάλται μὴ ἔχοντες συνείδησιν τῆς θέσεως τῶν εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν, συνηθίζουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θείου κηρύγματος — ὅπου καὶ ὅταν γίνεται τοῦτο — νὰ ἐξέρχωνται τοῦ ναοῦ. Ἡ πρᾶξις αὐτὴ ἀποτελεῖ ἀσύγνωστον παράπτωμα καὶ ἀσέβειαν, ἡ ὁποία καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἱεροψάλτου ζημιώνει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκκλησίασμα σκανδαλίζει, δεδομένου ὅτι εἶναι ἓν γεγονός τὸ ὁποῖον ἐπίπτει εἰς τὴν προσοχὴν τῶν μετεχόντων εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν πιστῶν. Διὰ καταλλήλου λοιπὸν νοουθεσίας ἐκ μέρους τοῦ ἐφημερίου πρέπει νὰ ἐκλείψῃ τὸ φαινόμενον αὐτὸ ὅπου ὑπάρχει.

Προσοχὴ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον.

Διὰ νὰ ἀσκῇ καρποφόρως τὸ ἔργον του ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν ἐνορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτάχθη ποιμὴν καὶ λειτουργός, ἀπαραίτητος προϋπόθεσις, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, εἶναι νὰ γνωρίζῃ νὰ «προϊσταται καλῶς τοῦ ἰδίου οἴκου». Ἡ οἰκογένειά του, ἡ κατ' οἶκον Ἐκκλησία του, πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὴν πρωταρχικὴν ἀπόδειξιν τῆς πνευματικῆς του ἐπιβολῆς. Ἡ πρεσβυτέρα καὶ τὰ τέκνα τοῦ ἐφημερίου, μὲ τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ζωὴν τῶν, πρέπει νὰ μὴ δίδουν λαβὴν εἰς σκανδαλισμὸν καὶ ἐπικρίσεις. Διότι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώ-

“ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ,,

Ἡ μεγάλη ἐφορτὴ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου παρέχει ἀφορμὴν νὰ ἐξάρωμεν καὶ διερμηνεύσωμεν μετὰ πάσης δυνατῆς συντομίας τὸν θαυμάσιον Λόγον τοῦ ἀποστόλου τῶν ἔθνῶν Παύλου, τὸν ὁποῖον οὗτος κληθεὶς εἶπε πρὸ τοῦ Δήμου καὶ τῶν ἐπισήμων Ἀθηναίων ἐν τῷ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἀγορὰν καὶ κάτωθεν τῆς Ἀκροπόλεως κειμένῳ Ἀρείῳ Πάγῳ, ὅστις ἔκτοτε φέρει τὸν ἐπιγραμματικὸν ἐπίτιτλον : ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ!

Τὸν περίφημον τοῦτον λόγον τοῦ Παύλου μᾶς παρέδωκεν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς (Πρ. 17, 16-34). Δὲν ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα ν' ἀσχοληθῶμεν περὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐνίων κριτικῶν τῆς Βίβλου, ὅτι δῆθεν ἡ διήγησις τοῦ Λουκᾶ ἀποτελεῖ σύντομον περίληψιν ἢ καὶ ἐλευθέραν ἀπόδοσιν τῆς πραγματικῆς Ὀμιλίας τοῦ Παύλου. Σημασίαν ἔχει μᾶλλον τὸ γεγονός ὅτι οὐδεὶς κριτικὸς ἀμφισβητεῖ τὴν ἱστορικὴν ἀξιοπιστίαν τῆς ὑπερόχου ταύτης ὁμιλίας. Ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἠδύνατο νὰ διατυπώσῃ κατὰ τοιοῦτον θαυμάσιον τρόπον τοιαύτας ὑψιπετεῖς ἐννοίας καὶ πράγματι θείας, εἰς τόσον ἐκπαγλὸν ὕφος, χρωματισμὸν καὶ ποιητικὸν τόνον τόσον μεγαλοφυῆ, ἐμφαντικὸν καὶ ἀληθῶς θεόπνευστον, ἐκτὸς τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου.

Ὁ Παῦλος ἐν Ἀθήναις! Ὁ μικρὸς καὶ ἄσημος Ἰουδαῖος, πρὸ τῶν σοφῶν καὶ πεπαιδευμένων Ἀθηναίων! Ἦτο φυσικὸν ἢ πρώτη συνάντησις ν' ἀποβῆ μοιραία καὶ νὰ καταλήξῃ εἰς σύγκρουσιν. Εἰς σύγκρουσιν τοῦ «μωροῦ» κατὰ Θεὸν μετὰ τοῦ «σοφοῦ» κατὰ κόσμον. Εἰς σύγκρουσιν τοῦ ἀνθρωπίνου μετὰ τοῦ θείου Λόγου. Εἰς σύγκρουσιν τοῦ ὀρθολογικοῦ μετὰ τοῦ ὑπερ-λογικοῦ καὶ μεταφυσικοῦ, τῆς Πίστεως μετὰ τῆς Γνώσεως. Ἐφυγεν ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ Βεροίας ὁ Παῦλος βαρύθυμος, μεθ' ὅσα εἶχεν ὑποστῆ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων του. Καὶ ἰδοὺ νῦν εἰς Ἀθήνας μόνος - κατὰ μόνος! Μόνος ἐν μέσῳ κατειδώλου πόλεως! Ἀλλὰ καὶ τόσον ὠραίας! Ἀσφαλῶς ἡ εὐαίσθητος ψυχὴ τοῦ μεγάλου ἀποστόλου ζωηροτάτην θ' ἀπεκόμισε τὴν ἐντύπωσιν ἐκ τῶν μεγαλοπρεπῶν μνημείων τῆς, τῶν ἀναριθμῆτων ἀγαλμάτων, τῶν λαμπρῶν κτιρίων καὶ τῆς θαυμασίας Ἀγορᾶς τῆς ἐνδόξου πόλεως καὶ πρὸ παν-

---

σει, ἡ λογικὴ λέγει ὅτι ὁ ἱερεὺς ὅστις δὲν δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς οἰκογενείας του, πολὺ ὀλιγώτερον θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν ἐνορίαν του. Ἀποτυχημένος οἰκογενειάρχης, θὰ εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ ἀποτυχημένος παππᾶς.

τὸς ἐκ τῶν ὑπερλάμπρων ναῶν τῆς, τοῦ Παρθενῶνος, τοῦ Ἐρεθίου κλπ. Τὰς πρώτας ἡμέρας περιήρχετο περιεργαζόμενος τὰ πάντα. Καθ' ἐκάστην μετέβαινε εἰς τὴν κοσμοβριθῆ Ἀγορὰν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ Ἀγορὰ τῶν Ἀθηναίων ἦτο τότε ὅ,τι σήμερον ἡ BROADWAY τῆς Νέας Ὑόρκης ἢ ἡ CHAMPES ELYSEES τῶν Παρισίων. Ἡ Ἀγορὰ ἐπλαισιώνετο ἀπὸ στοάς, ναοὺς, καταστήματα καὶ κυβερνητικὰ κτίρια. Ἐκπληξίς καὶ θαυμασμὸς κατελάμβανε τὴν εὐαίσθητον ψυχὴν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ δύσθυμος διάθεσις καὶ τοῦτ' αὐτὸ πικρία, ἐπειδὴ ἔβλεπε «κατείδωλον τὴν πόλιν». Ἐκ τούτου καὶ «παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ».

Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ; Κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Παύλου εἰς Ἀθήνας οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀθηναίων ἦσαν ἄνθρωποι μὲ ἰδέας συγκεχυμένας καὶ ἀρχὰς ἀσταθεῖς. Ἀμφιβολία καὶ διστακτικότης ἐκυριάρχουν εἰς τὴν σκέψιν τῶν πεπαιδευμένων. Τὰ ἄλλοτε αἰσιόδοξα φιλοσοφικὰ ρεύματα κατήνησαν τώρα μοιρολατρικὰ κηρύγματα ἀναποφεύκτου διὰ πάντας εἰμαρμένης. Ὁ Πλάτων ἔπαυσε νὰ συγκινῆ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης νὰ καθοδηγῆ. Μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν ἤσκουν οἱ Στωϊκοὶ καὶ οἱ Ἐπικουρείοι, μὲ ὅλας τὰς συγκεχυμένας καὶ ἀντιφατικὰς δοξασίας των. Ὁ Παῦλος καλεῖται νὰ δώσῃ τὴν μάχην μετὰ ἀνθρώπων τῶν πλέον περιέργων ἀντιλήψεων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς «σοφοὺς», ἐνῶ κατ' οὐσίαν ἦσαν «δοκησίσσοφοι», ἦτοι ὑπερφίαλοι καὶ μωροί. Ὡμίλου περι πάντων, περι Θεοῦ καὶ θεῶν, περι κόσμου καὶ κόσμων, περι ἀνθρώπου καὶ δαιμόνων, καὶ ὅμως ἠγνοῦντο τὰ πάντα, πλην τῆς εἰμαρμένης, ἣτις καθίστα τούτους ἀγνωστικιστὰς καὶ μοιρολάτρους. Ἴδου τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον, πρὸς τὸ ὅποῖον ἐκαλεῖτο ὁ θεὸς Παῦλος ν' ἀποκαλύψῃ τὴν χριστιανικὴν Ἀλήθειαν, μὲ πᾶσαν δυνατὴν συντομίαν καὶ τὴν πλέον περιεκτικὴν σαφήνειαν. Καὶ πράγματι, ἡ Ὅμιλία τοῦ Παύλου ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ὑπῆρξε τὸ θαυμασιώτερον, τὸ ἐκλεκτότερον καὶ τὸ ἀριστοτεχνικώτερον «μνημεῖον Λόγου», ἀνυπερβλήτου ρητορικῆς χάριτος, μεγαλειώδους πλοκῆς καὶ συνθέσεως, ἀπερίττου καὶ βαθυστοχάστου ἀπλότητος, προσηρμοσμένου ἀριστοτεχνικώτατα εἰς τὸ περιβάλλον, τοὺς ἀκροατὰς, τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον. Ἐν τούτοις διὰ τῶν ἀναπτυσσομένων διδασχῶν καταλύεται καὶ ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος καὶ αὐτὸ τὸ ὄρισμένον ἀκροατήριον καὶ ἀποβαίνει «Μνημεῖον Λόγου» αἰωνίου ἀξίας, συγκινοῦν καὶ οἰκοδομοῦν καὶ σοφίζον πᾶσαν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, πέραν παντὸς περιορισμοῦ χωροχρονικοῦ.

Ἴδου δὲ πῶς αἱ Πράξεις παραδίδουσι τὴν ἀρχὴν τῆς Ὅμιλιας τοῦ Παύλου : «Σταθεῖς δὲ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους

ὕμᾱς θεωρῶν). Ἐράγγε τὸ «δεισιδαιμονεστέρους» χρησιμοποιεῖ, τρόπον τινα, ὡς λογοπαλινιον ; Δὲν εἶναι ἀπίθανον. Ἡ διπλῆ σημασία τῆς λέξεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπιτρέπει νὰ ὑπονοήσωμεν τοιοῦτόν τι. Διότι, ἐνῶ παλαιότερον, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ λέξις αὕτη ἐσήμαινε τὸν «θεοφοβούμενον», τὸν εὐσεβῆ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Παύλου ἡδύνατο ἐπίσης νὰ σημαίη ὅ,τι περίπου καὶ σήμερον, ἤτοι τὸν προληπτικόν, τὸν πιστεύοντα εἰς τὰς διοσημείας καὶ τὰς ἐπεμβάσεις ἀοράτων δυνάμεων. Ἄλλ' ὁ Παῦλος, ὀρθότερον εἶναι νὰ ἐρμηνεύσωμεν ὅτι ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξιν ὑπὸ τὴν καλὴν τῆς ἔννοϊαν, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῆς ἤθελε νὰ κερδήσῃ μὲ τὸ μέρος τοῦ τῶν ἀκροατᾶς του. Καὶ συνεχίζει : «Διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὔρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ, ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν». Δὲν κηρύττει ἀμέσως τὸν Θεὸν τοῦ ὁ Παῦλος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀναγγέλλει εἰς αὐτοὺς ὅτι προτίθεται νὰ δώσῃ λύσιν τοῦ προβλήματος «τοῦ ἀ γ ν ὠ σ τ ο υ Θεοῦ», τὸν ὅποιον οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευον, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζουν. Μὲ κατηγορεῖτε, τοὺς λέγει, ὅτι εἶμαι «καταγγελεὺς ξένων δαιμονίων». Τοῦναντίον δὲν προτίθεμαι νὰ γνωρίσω εἰς σᾶς κανένα ξένον Θεὸν ἢ Θεοὺς ξένους καὶ ἀγνώστους, ὅπως ἐνομίσατε. Ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐπιθυμῶ ν' ἀνακοινώσω εἰς σᾶς. «Ὅτι «διερχόμενος καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὔρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ». Φαίνεται λοιπὸν ὅτι σέβεσθε καὶ λατρεύετε καὶ κάποιον Θεὸν «ἀγνωστον», περὶ τοῦ ὁποίου δὲν δύνασθε νὰ εἴπητε πολλά, ὡς περὶ τῶν ἄλλων θεῶν σας. Αὐτὸν λοιπὸν ἀκριβῶς, τὸν ὅποιον σεῖς λατρεύετε, καίτοι τὸν ἀγνοεῖτε, «τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν». Αὐτὸς λοιπὸν ὁ «ἀγνωστος» διὰ σᾶς Θεός, ὁ ἀπόκρυφος καὶ μυστηριώδης, αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ ἀληθινὸς Θεός, τὸν ὅποιον καὶ ἐγὼ κηρύττω εἰς σᾶς. Ὁ μυστηριώδης αὐτὸς Θεός δὲν ἔπρεπε βεβαίως νὰ εἶναι τελείως ἀγνωστος εἰς σᾶς. Διότι ἔδειξε σαφῆ δείγματα τῆς ὑπάρξεώς του διὰ τῶν δημιουργημάτων του. «Ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων κύριος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται προσδεόμενός τις, αὐτὸς διδούς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα». Κατανοήσατε λοιπὸν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι εἷς καὶ μόνος ἀληθινὸς Θεός ὑπάρχει, δημιουργὸς τοῦ κόσμου, κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἀπίεως ἀνώτερος τῶν φανταστικῶν Ὀλυμπίων θεῶν σας καὶ ὁ ὁποῖος δὲν κατοικεῖ εἰς χειροποιήτους ναοὺς, οὔτε ἔχει ἀνάγκη τῆς ἀνθρωπίνης θεραπείας καὶ λατρείας, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν ἀνάγκη τῶν δωρεῶν του, διότι αὐτὸς χαρίζει εἰς ἡμᾶς «ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα». Σεῖς λέγετε ὅτι οἱ

θεοὶ κατοικοῦν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰ ἐγκόσμια καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. Ὁ Θεὸς χαίρεται τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του καὶ τίποτε δὲν περιφρονεῖ ἀπὸ ὅσα ἐδημιούργησεν. Ἐχει τὸ σχέδιόν του δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι «αὐτὸς ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς».

Μεγάλης φιλοσοφικῆς σημασίας καὶ κοινωνιολογικῆς σπουδαιότητος ἡ ρῆσις αὕτη. Ἀπὸ ἑν ζευγος ἀνθρώπων ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς ὀλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος· «ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων» κατὰγεται. «Ὅλα δὲ ὁμοῦ τὰ ἔθνη ἀποτελοῦν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν τῶν ἔθνῶν. Ὁ Θεὸς ὥρισε τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς ἐκάστου ἔθνους καὶ τὰς ἀδροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν». Καὶ ἂν χωρίζονται μετὰξὺ των μὲ τὴν διαφορὰν τοῦ κλίματος ἢ τῆς γλώσσης ἢ τῆς φυλῆς ἢ τοῦ χρώματος καὶ τῶν λοιπῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν καὶ ἰδιοτήτων, ὅμως ἔχουν καὶ κάτι τὸ κοινόν, ὅπερ τοὺς ἐνάνει εἰς ἓνα ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον σκοπόν. Καὶ τὸ κοινόν τοῦτο στοιχεῖον, πού ὑπάρχει εἰς κάθε ἀνθρώπον, εἶναι τὸ π ν ε ὕ μ α, ἡ σπιθα αὐτῆ τῆς θείας οὐσίας, πού κάμνει τοὺς ἀνθρώπους φύσει ν' ἀναζητοῦν τὸν ἀληθινὸν Θεόν, τὸν κοινὸν Πατέρα καὶ δημιουργόν των· νὰ τὸν ἀναζητοῦν «εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὗροιν».

ἜΩ Ἀθηναῖοι ! Σεῖς περισσότερον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εὐρίσκεσθε εἰς συνεχῆ ἀναζήτησιν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐρευνητικὴ νοσταλγία τῆς Φιλοσοφίας σας, ἥτις ὅμως χάνεται περιπλανωμένη ἐντὸς τῶν ἀπειραρίθμων ἀτραπῶν τῆς δημιουργικῆς φαντασίας τῶν ἀντιπροσώπων τῆς· ὁ οὐράνιος ἔρωσ τοῦ θείου Πλάτωνος καὶ πᾶσαι αἱ μυστικαὶ καὶ μαγικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν μεγάλων ἐκπροσώπων πάσης μυστικῆς καὶ μεταφυσικῆς ἰδεολογίας, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ ἀγωνιώδης προσπάθεια εὐρέσεως τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐγενεστάτη καὶ ἰσχυροτάτη ἔφεσις προσεγγίσεως εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰ δυνατὸν «ψηλαφήσεως» αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ πορεία σας εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ζητεῖτε τὸν Θεόν μακρὰν ὑμῶν, ἐνῶ εἶναι τόσον εὐκολον νὰ τὸν εὑρετε· «καὶ γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα». Στραφῆτε λοιπὸν ὀπίσω εἰς τὸν ἑαυτὸν σας ! Ἐκεῖ θὰ εὑρετε τὸν Θεόν, διότι ὁ Θεὸς «ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν». Ὁ Θεὸς εἶναι μέσα μας καὶ ἡμεῖς μέσα εἰς τὸν Θεόν, ὅπως ἐκήρυξε καὶ κάποιος ἐκ τῶν ποιητῶν σας, ὁ Ἐπιμενίδης· «ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν... τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν». Αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς φύσει «ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν»· διότι ἐξ αὐτοῦ ἔχομεν τὸ π ν ε ὕ μ α καὶ τὴν λογικὴν Ψυχὴν, ἡ ὁποία μᾶς ζωοποιεῖ καὶ μᾶς δίδει τὴν

δύναμιν τῆς ἀναζητήσεως, τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ τῆς ὁμολογίας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Ἔως ἐδῶ ὁ Παῦλος ἀποδεικνύεται μὲ τοὺς λόγους του ὅτι ζητεῖ νὰ ἐμφανίζεται ὡς ἰστάμενος ἐγγύτατα τῆς Πλατωνικῆς Φιλοσοφίας, ἥτις τόσον βαθέως ἄλλοτε συνεκίνει τοὺς Ἕλληνας. Ζητεῖ διὰ τῶν λεχθέντων νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν βαθεῖαν ἔννοιαν τῆς νοσταλγικῆς περιπλανήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Θεοῦ. Συνεχίζων δὲ τὴν διδασχὴν του ὁ θεῖος Ἀπόστολος, δὲν διστάζει νὰ ἐλέγξῃ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων καὶ τὴν ἀνθρωπομορφικὴν ἀντίληψιν τοῦ Θεοῦ· ἀγένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ λίθου, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον». Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπέδειξεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔχει τὴν αἰτίαν ὑπάρξεώς του εἰς τὸν Ἐνα καὶ ἀληθινὸν Θεόν, ἔρχεται τώρα νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτοὺς καὶ κάτι περισσότερον· ὅτι δηλαδὴ ἂν ἔχωμεν δημιουργητῆ οἱ ἀνθρώποι συμφώνως πρὸς τὸ ἀρχέτυπον δημιουργικὸν Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἔπεται ὅτι ὁ δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ εἶναι ἢ αὐτὸ τὸ ἄπειρον Πνεῦμα, ὅπερ δὲν ἔχει ἀνάγκη χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ λίθου ἢ ἔργων τέχνης ἢ παραστάσεως ἄλλης καὶ τῆς πλέον θαυμαστῆς ἀνθρωπίνης ἐμπνεύσεως ἢ λογικῆς περιγραφῆς καὶ παραστάσεως. Τὸ παντοδύναμον Πνεῦμα, ὁ Δημιουργὸς Θεός, ἴσταται φύσει πέραν ὅλων αὐτῶν, ἀπροσδεής, ἀναφής, ἀπερινόητος, ἀπερίγραπτος, ὑπερούσιος, ἀκατάληπτος καὶ ὅμως «οὐχὶ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχων» !

Ἡ ἐπὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ πεδίου διάλεξις τοῦ Παύλου οὐ μόνον δὲν ἠρέθιζε τὸ ἀκροατήριόν του, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ ἠὺχαρίσται τοῦτο. Διὸ καὶ σιωπηλὸν παρηκολούθει μετὰ προσοχῆς μεγάλῃς ἄχρι τοῦδε τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Παύλου. Ἄλλ' ἢ μοιραία ρῆξις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐμφανισθῆ. Ὅσα ἐξέθεσεν ἄχρι τοῦδε ὁ μέγας ἀπόστολος δὲν ἦσαν δι' αὐτὸν ἢ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ κυρίου, τοῦ ἐπείγοντος καὶ οὐσιαστικοῦ τοῦ θεματός του. Ἡ ἀτμόσφαιρα θολοῦται τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς, καθ' ἣν ὁ Παῦλος ἐτόλμησε νὰ κατηγορήσῃ τοὺς «δοκησιόφους» Ἀθηναίους ἐπὶ «ἀγνοίᾳ» ! Ἄν καὶ μὲ περισσὴν εὐγένειαν ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ χρόνων τῆς ἀγνοίας τῶν ἀνθρώπων γενικῶς, παρὰ ταῦτα οἱ πεφυσιωμένοι ἀκροαταὶ του ταρασσονται, πῶς τολμᾷ εἶς Ἰουδαῖος νὰ κατηγορῆ τὸν πλέον μεμορφωμένον λαὸν τῆς γῆς δι' ἀγνοίαν ! Ὁ Παῦλος παρὰ ταῦτα μένει ἀτάραχος. Βιάζεται μάλιστα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ κύριον, τὸ ζωτικὸν δι' αὐτὸν θέμα. «Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τὰ νῦν ἀπαγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν». Ἡ λέξις «μετάνοια» ἀποτελεῖ τὴν θρυαλλίδα τῆς ἐκρήξεως τοῦ τε-

ταραγμένους πλέον πλήθους. Οἱ ἐν ἀρχῇ ψίθυροι μεταβάλλονται εἰ ὄχλοβοήν. Τί πρᾶγμα εἶναι ἡ μετάνοια αὕτη, τὴν ὁποίαν μᾶς κηρύττει ὁ Ἰουδαῖος οὗτος ; Ὁ Παῦλος ἀντιλαμβάνεται, ὅτι ὅσον προχωρεῖ, τόσο καὶ ἡ ταραχὴ αὐξάνει μεταξὺ τῶν διαπορουμένων καὶ καταπλήκτων ἀκροατῶν του. Παρὰ τὸν θόρυβον καὶ παρὰ τὴν ταραχὴν, ὁ θεῖος ἀπόστολος συνεχίζει τὸ κήρυγμά του, τὸ τῆς ἀληθείας κήρυγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντετάσσετο ἐν τούτοις τὸ προκατειλημμένον ἀκροατήριόν του. «Ὁ Θεὸς τὰ νῦν ἀπαγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἧ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὤρισεν, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν».

Τὸ τέλος τῆς Ὀμιλίας τοῦ Παύλου ἀποτελεῖ καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς ὅλης διδασχῆς του. Ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀφάνειαν αὐτοῦ, θέτων οὕτω τὸν ἀνθρωπὸν πρὸ τοῦ διλήμματος· ἡ νὰ συνεχίσῃ τὴν περιπλάνησίν του εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ποικίλων εἰκασιῶν καὶ φαντασιώσεων του ἡ νὰ θελήσῃ μετανοῶν νὰ πιστεύσῃ καὶ ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν λύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ Θεοανθρώπου ! Πίστις λοιπὸν, μετάνοια, μεταμόρφωσις, ἀνάστασις, θέωσις, διὰ Χριστοῦ καὶ ἐν Χριστῷ ! Ἄλλ' εἰς τὸ ἄκουσμα καὶ μόνῃς τῆς λέξεως «Ἀνάστασις», ἡ ἕξαψις τοῦ ἀκροατηρίου ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον. «Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον· ἀκουσόμεθά σου περὶ τούτου καὶ πάλιν» ! Ὁ Παῦλος ἀναγκάζεται ἐκὼν - ἄκων νὰ διακόψῃ καὶ μάλιστα ἀποτόμως τὸν λόγον του. Τὸν διέκοψεν ἡ ὄχλοβοή καὶ αἱ διαμαρτυριαὶ τῶν χλευαζόντων. Δὲν ἐπρόφθασεν οὔτε τὸ ὄνομα «Ἰησοῦς» νὰ προφέρῃ. Τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα δὲν ἀναφέρει ὁ Παῦλος, ἵνα μὴ ἐκθέσῃ τοὺς ἀκροατὰς του εἰς προκλήσεις ταπεινάς καὶ ἀμαρτωλάς, ἐπὶ μεγαλυτέρῃ ζημίᾳ τῆς ἱερᾶς του ὑποθέσεως. Διακόπτει λοιπὸν ἀποτόμως τὸν λόγον του, ὑπὸ τοὺς χλευασμοὺς τῶν πολλῶν, καὶ ὑπὸ τὴν προσποιητὴν εὐγένειαν τῶν ὀλίγων παρωθούμενος· «ἀκουσόμεθά σου περὶ τούτου καὶ πάλιν» ! «Οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν», λυπημένος καὶ ἀπογοητευμένος. Ἄλλὰ φεύγων παρετήρησεν ὅτι μερικοὶ τὸν ἠκολούθουν· «τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς».

Ἡ ὁμιλία τοῦ Παύλου ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου θὰ παραμένῃ ἕσαει τὸ ὠραιότερον «Μνημεῖον Λόγου», ἀλλὰ καὶ ὁ συνεχὴς ἔλεγχος παντὸς σκεπτικιστοῦ καὶ ἀμφιρέποντος εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Ἀληθείας καὶ τῆς Σωτηρίας.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Τί ἤμπορεῖ νὰ προσφέρει.

Ἔχει ὁ Κινηματογράφος δυνατότητας προσφορᾶς γνησίας ψυχαγωγίας καὶ ἐπιμελελημένης μορφώσεως;

Νομίζομεν ὅτι ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα θὰ πρέπει νὰ εἶναι καταφατική. Ἡ ἐβδόμη τέχνη καὶ λόγῳ τῆς γοητείας της καὶ λόγῳ τῶν τεραστίων τεχνικῶν δυνατοτήτων της, ἤμπορεῖ νὰ προσφέρει ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον. Ἡμποεῖ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τοὺς ὀρίζοντας τῶν προοπτικῶν του, νὰ τὸν ὑποβοηθήσῃ εἰς ἓνα σοβαρὸν καὶ καρποφόρον προβληματισμόν, νὰ ἀνεβάσῃ τὴν μορφωτικὴν στάθμην του, νὰ τοῦ προσφέρει μίαν ὡραίαν ψυχαγωγίαν, ἢ ὅποια, μαζῆ μετὴν εὐχαρίστησιν, θὰ τὸν κεντριζῇ εἰς θετικὴν, προσωπικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς του καὶ τῆς οἰκουμενικῆς ἱστορίας.

Ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς αὐτῆς τῶν ὀραματισμῶν διὰ μίαν κινηματογραφικὴν προσφορὰν, δυνάμεθα νὰ χαράξωμεν τὰς ἀκολουθοῦσας κατευθύνσεις, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἀνοιχθῇ καὶ νὰ προσφέρει τὰ πνευματικὰ καὶ ὕλικὰ καὶ τεχνικὰ του κεφάλαια ὁ σύγχρονος Κινηματογράφος.

1. Ἡ Ἐπιστήμη. Ἡ σημερινὴ καταπληκτικὴ ἀνάπτυξις καὶ εἰδίκευσις τῶν ἐπιστημῶν φέρει τοὺς μὲν ἀσχολουμένους μετὰ τοὺς ἐπὶ μέρους κλάδους εἰς ἓνα χῶρον ὀλογὸν στενωτέρον, τὸν ὅποιον ἐπιχειροῦν νὰ διερευνήσουν εἰς βάθος, τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων εἰς ἓνα δέος πρὸ τῶν ἀπείρων μυστικῶν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ὁ Κινηματογράφος, μετὰ τὰς ἐποπτικὰς του δυνατότητας καὶ τὴν εὐχέρειαν νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἐλαχίστην χρονικὴν ἔκτασιν γεγονότα, τὰ ὅποια εἰς τὴν πραγματικότητά ἀπῆλθον ἀρκετὰ μεγάλην, ἤμπορεῖ νὰ ἐκλαϊκεύσῃ καὶ νὰ κἀνῃ κτῆμα τῶν πολλῶν πολλὰς ἀπὸ τὰς συγχρόνους ἐπιστημονικὰς κατακτήσεις. Αἱ αἰθουσαὶ του ἤμποροῦν νὰ μεταβληθοῦν εἰς αἰθούσας λαϊκῶν Πανεπιστημίων, εἰς τὰς ὁποίας νὰ ἐπιτελῆται ἡ μῆσις πότε εἰς τὸ ἐν καὶ πότε εἰς τὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ μυστικὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστημονικῆς κατακτήσεως, γεγονός, τὸ ὅποιον θὰ ἀνεβάσῃ κατὰ πολὺ τὴν μορφωτικὴν στάθμην τῆς συγχρόνου κοινωνίας.

2. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐπιστήμην, εἶναι δυνατόν, διὰ τοῦ Κινηματογράφου νὰ ζωογονηθῇ καὶ νὰ προσφερθῇ ἡ ἱστορία.

Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα παρελθόν, ἄσχετον καὶ ἀνεξάρτητον πρὸς τὴν σημερινὴν πορείαν ἑνὸς λαοῦ καὶ ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὸ σύνολόν της ἡ ἱστορία ἀποτελεῖ μίαν ἐμπει-

ρίαν, τὴν πλουσιωτέραν ἐμπειρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ ἀκόμη ἀποτελεῖ τὴν ἀδιάκοπον ἄλυσιν, ἥτις καταλήγει ὡς εἰς προσωρινῶς ἔσχατον κρίκον τῆς εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν καὶ τὴν διαμορφώνει καὶ τὴν ἐπηρεάζει.

Ἀκριβῶς διὰ τὴν λόγον αὐτὸν θὰ ἦτο ἀνεκτίμητος ἡ προσφορά τοῦ κινηματογράφου, ἐὰν ἤμποροῦσε νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν καλύτεραν βίωσιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ εἰς τὴν ἀξιοποίησίν των ὑπὸ τῆς συγχρόνου γενεᾶς.

Ἰδιαιτέρως ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ ἀπαιτήσωμεν ἔτι μᾶλλον τὴν προσοχὴν καὶ τὴν στροφὴν τοῦ Κινηματογράφου, τόσον τοῦ Ἑλληνικοῦ ὅσον καὶ τοῦ ξένου, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, διότι ἔχομεν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς ἱστορίας μας ἕνα ἀνεκτίμητον ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ἤμπορεῖ νὰ ἀποβῆ εἰς ὄφελος ὀλοκλήρου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης καὶ ἡ χιλιετῆς Βυζαντινὴ ἱστορία προσφέρουν ἀνεξάντλητον ρεπερτόριον θεμάτων καὶ ἀφαντάστου ποικιλίας ἱστορικῶν ὑλικῶν, ἱκανὸν νὰ φωτίσῃ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν καὶ νὰ ἀνοίξῃ δρόμους πρὸς ἐπίλυσιν πολλῶν προβλημάτων.

3. Ἀκόμη ὁ Κινηματογράφος ἤμπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ τὰς μεγάλας μορφάς, αἱ ὁποῖαι προσέφεραν καὶ τὴν σκέψιν των καὶ τὴν ζωὴν των διὰ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ ἥρωες τῶν μεγάλων ἀγώνων, οἱ ἐρευνηταὶ οἱ ὁποῖοι ἔθεσαν τοὺς θεμελίους λίθους τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης καὶ τῆς συγχρόνου τεχνικῆς, οἱ φιλόσοφοι καὶ πρὸ παντὸς οἱ ἄγιοι περιμένουν μὲ παράπονον νὰ ἔλθῃ ἡ σειρὰ τῆς παρουσιάσεώς των ἀπὸ τὴν ὀθόνην. Μὲ τὸν πλοῦτον τοῦ ψυχικοῦ των κόσμου, μὲ τὴν μεγάλην διορατικότητα τῆς σκέψεώς των, μὲ τὴν ἀνεκτίμητον πεῖραν των καὶ τοὺς ἀγῶνας των ἔχουν πολλὰ νὰ ποῦν καὶ νὰ ἐξιστορήσουν ἐνώπιον τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τὸν λόγον των αὐτὸν τὸν χρειάζεται ἡ ἀνθρωπότης, ἰδίως ὁ κόσμος τῶν νέων, οἱ ὁποῖοι μὲ δίψαν καὶ ἀγωνίαν ἀναζητοῦν πρότυπα καὶ ἥρωας, διὰ νὰ ἐμπιστευθοῦν εἰς τὰ πόδια των τὸν νεανικὸν των ἐνθουσιασμὸν καὶ τὰ ἀγνὰ σκιρτήματα τῆς καρδίας των.

4. Ἐνας ἄλλος τομεύς, εἰς τὸν ὁποῖον ἤμπορεῖ νὰ προσφέρῃ πολὺς ὑπηρεσίας ὁ Κινηματογράφος, εἶναι ἡ Τέχνη.

Καὶ θὰ ὑπάρξῃ μὲν ὁ ἀντίλογος, ὅτι ὁ Κινηματογράφος, ἀποτελῶν ὁ ἴδιος μίαν μορφήν τῆς τέχνης, δὲν κάνει τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ἐκφράζεται καλλιτεχνικὰ τόσον μὲ τὸ σενάριόν του, ποῦ ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως μίαν λογοτεχνικὴν δημιουργίαν, ὅσον καὶ μὲ τὴν ὄλην σκηνοθεσίαν, τὸ ντεκόρ, τὰ χρώματα, τὰς κινήσεις, τὴν ἀμφίεσιν. Εἶναι ὅμως γεγονός—καὶ δὲν ἤμπορεῖ ἀπὸ κανένα καλόπιστον συζητητὴν νὰ ἀμφισβητηθῆ—ὅτι παρ' ὄλην του τὴν ἐπιστράτευσιν

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΛΑΤΡΕΙΑ

Ἡ στάσις τῆς ὀρθοδόξου λατρείας ἔναντι τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου φαίνεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν τελεσιουργίαν τοῦ μυστηρίου τούτου καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰ ὅσα περὶ αὐτοῦ διδάσκουν τὰ ὀρθόδοξα λειτουργικὰ κείμενα.

Ἐφ' ὅσον ὁ γάμος, κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, εἶναι «μέγα μυστήριον» «εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν» (Ἐφ. ε', 32) καὶ συμβολίζει τὸν μυστικὸν σύνδεσμον τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐξηγεῖται διατὶ ἀνέκαθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐτελεῖτο ἱερολογία τοῦ γάμου (ὡς δῆλον ἐκ τοῦ Ἰγνατίου ἤδη πρὸς Πολύκαρπον 5 καὶ τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως ἐν Στρωμ. 4, 20), ἀλλὰ καὶ διατὶ ἀνέκαθεν ἡνοῦτο μετὰ τῆς θείας λειτουργίας, ἔτι ἀριθρότερον καταφανῆ ὁ μυστικὸς σύνδεσμος μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς κοινωνίας τῶν ἀχράντων μυστηρίων, δι' ὧν ἀγιάζεται ὁ γάμος. Τοῦτ' αὐτὸ παριστᾷ καὶ ἡ Ἀκολουθία τοῦ Στεφανώματος ἢ νῦν χωριστὰ τελουμένη. Ἐν αὐτῇ γίνεται ἀρχὴ διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς Λειτουργίας, διὰ τοῦ «Εὐλογημένη ἢ Βασιλεία», λέγονται τὰ Εἰρηνικά, καὶ ἀφοῦ ἀναγνωσθοῦν αἱ εὐχαὶ καὶ στεφανωθοῦν οἱ νυμφεῦδοι, ἀναγινώσκον-

---

εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Τέχνης, ὁ Κινηματογράφος δὲν δύναται νὰ καυχήθῃ ὅτι τὴν ὑπηρετεῖ ὅσον πρέπει καὶ ὅπως πρέπει. Τὰ ὠραιότερα δημιουργήματα τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας ἢ δὲν ἔχουν παρουσιασθῆ ἢ σπανίως παρουσιάζονται ἐπὶ τῆς ὀθόνης. Καὶ ἀκόμη, αἱ ἄλλαι μορφαὶ τῆς τέχνης, οἱ ἀνεκτίμητοι π.χ. καλλιτεχνικοὶ θησαυροὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, οἱ πίνακες ἐνὸς Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἢ ἡ εἰκονογραφία ἐνὸς Θεοφάνους τοῦ Κρητὸς δὲν φάνηκε νὰ συνεχίσωσαν ἀκόμη οὔτε τοὺς παραγωγοὺς οὔτε τοὺς καλλιτέχναις τῆς ἐβδόμης τέχνης.

5. Χωρὶς μὲ τὰ ὅσα εἶπομεν ἀνωτέρω νὰ ἐξαντλώμεν τὰς δυνατότητας δημιουργίας καὶ προσφορᾶς τοῦ Κινηματογράφου, ἐκφράζομεν ἀπλῶς ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰς προσδοκίας τὰς ὁποίας καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ κάθε ὑπεύθυνος παράγων τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ἔχῃ ἀπὸ αὐτόν.

Ἄντὶ ὅμως ὄλων αὐτῶν τῶν προσδοκιῶν, ποία εἶναι ἡ πραγματικότης; Ποία εἶναι ἡ ἀντικειμενικὴ προσφορὰ τοῦ συγχρόνου Κινηματογράφου;

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ται Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγέλιον ὡς ἐν τῇ Λειτουργίᾳ. Μετὰ ταῦτα λέγεται τὸ «Πάτερ ἡμῶν», ἵνα προπαρασκευάσῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου, ὅπερ μᾶλλον ἀναμιμνήσκει τὴν ἄλλοτε γινομένην θεϊαν κοινωνίαν, καὶ ἦς καὶ πρότερον ἐγένοντο κοινωνοὶ καὶ μέλλουν νὰ γίνουν καὶ μετὰ ταῦτα»¹.

Ἡ διὰ στεφάνων στέψις τῶν ἐρχομένων εἰς γάμου κοινωνίαν δηλοῖ τὴν δόξαν, τῆς ὁποίας ἀξιοῦνται οὗτοι «γινόμενοι ὄργανα τοῦ Δημιουργοῦ εἰς συντήρησιν τῆς εἰκόνης αὐτοῦ»². Διὰ τοῦτο προσαγορεύονται ὡς βασιλεῖς, μετέχουν τοῦ μετὰ τὴν κοινωνίαν τελουμένου πνευματικοῦ χοροῦ καὶ ἀκούουν ἐκ τῶν χειλέων τοῦ ἱερέως τὴν λαμπρὰν πρόσρησιν «Μεγαλύνθητι, νυμφίε» κ.λπ.

Αἱ παλαιαὶ ἀκολουθίαι τοῦ γάμου διασώζουσι θαυμασίας εὐχάς, ἐξ ὧν φαίνεται ἡ ἔναντι τοῦ μυστηρίου τούτου στάσις τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτω λ.χ. ἐν σχετικῇ εὐχῇ τοῦ ὑπ' ἀρ. 958 κώδικος τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Σινᾶ (1' αἰῶν) λέγονται μεταξὺ ἄλλων τὰ ἐξῆς: «Ὅτε παρεγένετο Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, τότε Μιχαὴλ τὰ νυμφικὰ ἠτύρετιζεν, ὁ δὲ Γαβριὴλ ταῖς συζυγίαις στέφανα ἐπλεκεν, οἱ ἄγγελοι ἔχαιρον, στρατιαὶ τῶν ἀγγέλων πρὸς εὐφημίαν συνέτρεχον, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἀκτινοφόροι παρίστανται, χοροὶ τῶν ἀγγέλων λαμπαδηφόροι παρίστανται, ὁ ἄηρ ἐστιλβούτο ἐπὶ τῇ εὐτρεπίσει τοῦ γάμου, ὅταν τὰ πετεινὰ χαρμονῇ, τὰ ζῶα εἰς συνάντησιν τοῦ γάμου συνέτρεχον, τὰ δένδρα λυγίζόμενα τοῖς κλάδοις κατεσείουσι, ἡ θάλασσα καὶ πᾶσα κτίσις ἐφαιδρύνετο, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνυμφαγῶγει, ὁ Πατὴρ τῶν ἀπάντων ἐπευλόγει...».

Ἄλλ' οὐ μόνον ἡ Ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ὀρθόδοξα λειτουργικὰ κείμενα ἐξυμνοῦν τὸν γάμον ὡς ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸ δημιουργικὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ («αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε») καὶ ὡς καθαγιασθέντα ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Αὐτὸς οὗτος ὁ Μ. Κανὼν, παρὰ τῷ ὁποίῳ κορυφούται τὸ ἀσκητικὸν ἰδεῶδες, διακηρύσσει: «Ὁ γάμος μὲν τίμιος, ἡ κοίτη δὲ ἀμίαντος ἀμφοτέρα γὰρ Χριστὸς προσευλόγησε, σαρκὶ ἐσθιόμενος καὶ ἐν Κανᾷ δὲ γάμῳ τὸ ὕδωρ οἶνον ἐτελῶν...».

Εἶναι τοσαύτη ἡ πρὸς τὸν γάμον ἐκτίμησις τῶν ὀρθοδόξων λειτουργικῶν κειμένων, ὥστε ἐν αὐτοῖς, συμφώνως πρὸς τὸ καθ'

1. Π. Ρομπότου, Χριστιανικὴ Ἠθικὴ καὶ Λειτουργικὴ, ἐν Ἀθήναις 1869, σελ. 403.

2. Αὐτόθι, σελ. 404.

ὄλου βιβλικὸν καὶ ὀρθόδοξον πνεῦμα, οὗτος χρησιμοποιεῖται ὡς προσφιλέστατον σύμβολον πρὸς ἔκφρασιν τοῦ πνευματικοῦ συνδέσμου τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν μελῶν τοῦ μυστικοῦ σώματός του (πρβλ. Ἐφ. ε', 28 — 29). Ἀναρίθμητοι δὲ εἶναι αἱ σχετικαὶ εἰκόνες, τὰ σύμβολα καὶ αἱ ἐκφράσεις, αἵτινες εἶναι εἰλημμένα ἐκ τοῦ κύκλου τῶν παραστάσεων τοῦ γάμου (Πρβλ. «Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται», «Τὸν νυμφῶνά σου βλέπω», «τὸν Νυμφίον ἀγάπήσωμεν», «ὁ δείξας ἐράσιμον τὸ Νύμφης κάλλος ἄριστον», «νυμφῶν τῆς ἀρρήτου δόξης», «ὡς νυμφίῳ περιέθηκέ μοι μίτραν καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ» κ.λπ.).

Ἐνῶ πᾶσα ἐκτὸς τοῦ γάμου ἱκανοποιήσις τοῦ γενετηίου ἐνστίκτου ἢ ἡ μοιχεία ἀποκρούεται ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων λειτουργικῶν κειμένων ὡς προσβάλλουσα αὐτὸν τὸν Χριστὸν καὶ ὡς καταστρεπτικὴ, ἀντιθέτως ἢ ὡραία ἀτμόσφαιρα τοῦ γάμου, ὅστις συνάπτεται ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, μνημονεύεται καὶ ἐξυμνεῖται ὡς πηγὴ χάριτων καὶ εὐλογιῶν. Πᾶσα σοφὴ σύζυγος, — ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κακοποιόν, ἣτις «ὥσπερ ἐν ζύλῳ σκώληξ, οὕτως ἄνδρα ἀπόλλυσιν» —, «οἰκοδομεῖ οἴκους» καὶ εἶναι «τιμιωτέρα λίθων πολυτελῶν», «στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς» διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ διὰ τῶν καθ' ὄλου ἀρετῶν αὐτῆς, ἕνεκα τῶν ὁποίων «θαρσεῖ ἐπ' αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς».

Ἐν τῇ οἰκογενεῖα, διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, «αἱ συζυγίαι ἐν εἰρήνῃ καὶ ἁρμονίᾳ διατηροῦνται, τὰ νήπια ἐκτρέφονται, ἡ νεότης παιδαγωγεῖται, τὸ γῆρας περικρατεῖται», ὁ υἱὸς ἀκούει «παιδείας» ἢ «νόμων μητρὸς», δεχόμενος οὕτω «στέφανον χάριτων» τῇ κορυφῇ αὐτοῦ «καὶ κλοιὸν χρύσεων» περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ. Ὅθεν «καλῶς ἐκτρέφει πατήρ δίκαιος ἐπὶ δὲ υἱῷ σοφῷ εὐφραίνεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ». «Οἱ υἱοὶ ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης» αὐτοῦ καὶ «στέφανον γερόντων τέκνα τέκνων καύχημα δὲ τέκνων πατέρες αὐτῶν».

Ἐκ τῶν προειρημένων συνάγεται, ὅτι ἡ Ὄρθόδοξος Λατρεία ἀποτελεῖ τὴν εὐγενεστέραν καὶ ποιητικωτέραν προβολὴν τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝΟΡΙΤΕΣ ΤΟΥ

Οί κληρικοί δίνουν νόημα στή χριστιανική πίστη και στήν Ὁρθοδοξία και αὐτοὶ περισσότερο πρέπει νὰ εἶναι τὸ φῶς τοῦ κόσμου και τὸ ἄλας τῆς γῆς. Χάρις στοὺς κληρικούς ἔχει νόημα και ἡ ὑπαρξη λαϊκῶν θεολόγων. Χωρὶς Ἐκκλησία και κλῆρο ἐλεύθερο οἱ λαϊκοὶ θεολόγοι δὲν ἔχουν λόγο νὰ ὑπάρχουν και νὰ ἐνεργοῦν. Αὐτὸ δυστυχῶς πολλοὶ λαϊκοὶ θεολόγοι ὄχι μόνον δὲν τὸ καταλαβαίνουν, ἀλλὰ οὔτε και τὸ ὑποψιάζονται. Γι' αὐτὸ και οἱ λαϊκοὶ θεολόγοι πρέπει νὰ σεβώμαστε τοὺς κληρικούς και νὰ δείχνωμε τὸ σεβασμὸ μας αὐτὸν με κάθε τρόπο. Οἱ κληρικοὶ ἀφιέρωσαν τὸν ἑαυτὸ τους στήν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας και τοῦ θυσιαστηρίου και με τὶς δυνάμεις ποὺ ἔχουν ὑπηρετοῦν τὸν Θεό. Ἐμεῖς οἱ λαϊκοὶ θεολόγοι δὲν τολμήσαμε ἢ δὲ θελήσαμε νὰ κάνωμε τὸ ἴδιο, ὡστόσο ἡ θέση μας ἦταν στὸν κλῆρο.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὶς ἀπλὲς αὐτὲς σκέψεις, δὲν ἔχω τὴν ἀξίωση οὔτε νὰ διδάξω οὔτε νὰ συμβουλευσω. Αὐτὸ θὰ τὸ ἔκρινα ὑπερβολικὸ γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου.

Θὰ ἐκθέσω μερικὲς σκέψεις γιὰ τὸ ἐνοριακὸ ἔργο και πρὸ πάντων γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ ἐφημερίου με τοὺς ἐνορίτες του. Ἄν πολλοὶ κληρικοὶ ἔχουν κάνει τὶς σκέψεις αὐτὲς ἢ και τὶς ἐφαρμόζουν κιόλας, τόσο τὸ καλύτερο· μᾶς δίνεται ἔτσι ἀφορμὴ νὰ ξαναἰδοῦμε τὰ ζητήματα αὐτά.

Στὴν ἀρχὴ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὑπάρχουν δυὸ κίνδυνοι γιὰ τὸν κληρικό, ὁ ἓνας εἶναι ἡ συνήθεια και ὁ ἄλλος ὁ ἐπαγγελματισμὸς.

Ὅταν λέμε συνήθεια, ἐννοοῦμε ὅτι με τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ ὁ κληρικός συνηθίζει τὰ ἅγια και τὰ ἱερά, τόσο ποὺ αὐτὰ κατανοοῦν πιά σὰν τὰ ἀντικείμενα τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ἄς σκεφθῆ ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς κληρικούς τὸ δέος ποὺ αἰσθάνονταν και τὴν εὐλάβεια ποὺ εἶχε τὸν πρῶτον καιρὸ ποὺ λειτουργοῦσε. Ἄν ἐξακολουθῆ ἀκόμα νὰ αἰσθάνεται στήν ψυχὴ του τὸ ἴδιο δέος και τὴν ἴδια εὐλάβεια, τότε ξέφυγε τὸν κίνδυνο τῆς συνήθειας. Ἄν ὅμως δὲν τὰ αἰσθάνεται πιά, πρέπει νὰ καταβάλλη σοβαρὴ προσπάθεια νὰ γυρίση πίσω στὶς πρῶτες καλὲς ἡμέρες και στὰ πρῶτα αἰσθήματα.

Στὸν κίνδυνο αὐτὸ μᾶς ὀδηγοῦν και ψυχολογικοὶ λόγοι, γιὰτὶ ἡ ἐπανάληψη ἀμβλύνει τὶς πρῶτες ἰσχυρὲς ἐντυπώσεις.

“Όταν ὁ κληρικὸς δὲν αἰσθάνεται θρησκευτικὴ συγκίνηση, ἱερὸ δέος καὶ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ στὰ μυστήρια, τότε χάνει τὴν αἴσθηση τῆς ἱερότητος τοῦ λειτουργήματός του. Τὸ αἴσθημα ὅτι εἶναι ἀφωσιωμένος στὸν Θεὸ καὶ τελεῖ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ δίνει στὸν κληρικὸ ἰδιαίτερο ζῆλο καὶ ξεχωριστὴ διάθεση τόσο στὶς τελετουργικὲς του πράξεις, ὅσο καὶ στὸ ποιμαντικὸ του ἔργο.

“Ὁ δεῦτερος κίνδυνος εἶναι ὁ ἐπαγγελματισμὸς, δηλαδὴ τὸ νὰ πιστέψη σιγά-σιγά ὁ κληρικὸς ὅτι τὸ ἔργο του εἶναι ἓνα ἐπάγγελμα, κάπως ἰδιότυπο βέβαια, πού τοῦ ἐξασφαλίζει ἓναν τρόπο ζωῆς.

Εἶπαμε πιὸ πάνω ὅτι ὁ κληρικὸς τελεῖ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. “Όταν εἰσχωρήσῃ στὴν καρδιά του ὁ ἐπαγγελματισμὸς, βλέπει τὰ ἔργα αὐτὰ σὰν κοινὴ ἐργασία βιοπορισμοῦ, ὅποτε χάνεται ἡ ἱερότητα, ὁ σεβασμὸς, ἡ εὐλάβεια καὶ ὁ φόβος πού πρέπει νὰ συνοδεύουν τὴν τέλεση ὅλων τῶν ἱερῶν πράξεων.

“Ἡ βάπτισις π.χ. δὲν εἶναι μία κοινὴ ἐργασία πού χρειάζεται νὰ διαβαστοῦν εὐχὲς καὶ νὰ γίνουν ὠρισμένες πράξεις. Εἶναι μυστήριον πού πρέπει νὰ τελεσθῇ μὲ πολλὴ εὐλάβεια καὶ σεβασμὸ καὶ μὲ τὴ βαθειὰ συναίσθησις ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι παρὼν καὶ φέρνει στὴν Ἐκκλησίαν ἓνα νέον ἄνθρωπον.” Όταν ὁ κληρικὸς χάσῃ τὴν συναίσθησις αὐτή, τὰ λόγια καὶ αἱ πράξεις του εἶναι μηχανικὰ καὶ φαίνεται ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ του ποιά ψυχικὴ διάθεσις ἔχει τὴν ὥρα ἐκείνη.

Μπορεῖ ὅμως ὁ ἱερεὺς νὰ ἔχῃ πάντοτε τὴν κατάλληλη ψυχικὴ διάθεσις; Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἂν μπορῇ ἢ ὄχι· πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος. Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσῃ αὐτό, πρέπει ὅλη ἡ ζωὴ του νὰ εἶναι ἀφιερωμένη στὸν Θεόν, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ εὐκόλα ψυχικὲς διαθέσεις. Ἄκομη θὰ τὸν βοηθήσῃ ἂν πρὶν ἀπὸ κάθε μυστήριον σκέπτεται τί πρόκειται νὰ τελέσῃ σὲ λίγο, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ εἶναι παρὼν καὶ ὅτι θὰ ἐπικαλεσθῇ τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὰ ἐνεργοῦν σὰν δυνατὰ κίνητρα καὶ τὸν ὀδηγοῦν στὴ σωστὴ ψυχικὴ τοποθέτησις καὶ στὸν ὀρθὸ δρόμον συμπεριφορᾶς καὶ ἐνεργείας. Πολύ συντελεῖ καὶ ἡ προσευχή, πού πλησιάζει στὸν Θεόν καὶ δυναμώνει τὴ θέλησις.

Ἄφου μιλήσαμε γιὰ τὸν ἐπαγγελματισμὸν, ἃς θυμηθοῦμε ὅτι ὁ κληρικὸς ἀμείβεται μὲ μηνιαῖο μισθόν, ὁ ὁποῖος καὶ πρόκειται σύντομα νὰ αὐξηθῇ, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ὑπάλληλοι. Ὁ ὑπάλληλος προσφέρει ὑπηρεσίαν ὠρισμένες ὥρες κάθε μέρα γιὰ τὸν μισθὸ πού παίρνει. Ὁ κληρικὸς, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίαις πού ἔχει

κάθε μέρα, συμπληρώνει ώρισμένες ώρες έργασίας πού νά δικαιολογοῦν τόν μισθό του; Ἐπασχολοῦνται μέ τήν τέλεση τῶν μυστηρίων, ἀλλά αὐτά φέρνουν πρόσθετη ἀμοιβή, μικρότερη ἢ μεγαλύτερη. Ἐπίσης ὑπάρχει καί ἡ ἀπασχόληση στό γραφεῖο τοῦ ναοῦ, αὐτή ὅμως δέν εἶναι συνεχής.

Τί κάνει ὁ έφημέριος τίς ὑπόλοιπες ὥρες τῆς ἡμέρας; Περνώ ἀπό ἐκκλησίες καί βλέπω τό καλοκαίρι τόν έφημέριο νά κάθε-ται κάτω ἀπό τή σκιά τῶν δένδρων. Αὐτός βέβαια εἶναι ὁ χειρότερος τρόπος νά διαθέτῃ τό χρόνο του. Ἴσως μερικοί έφημέριοι θεωροῦν τό χρόνο τους σάν ἐχθρό, ὅπως καί πολλοί Ἕλληνες, καί θέλουν νά τόν σκοτώσουν. Πόσους δέν ἀκοῦμε νά λέν μέ καῦμό· «τί νά κάνουμε τώρα γιά νά σκοτώσουμε τόν καιρό μας;»

Ἐπάρχει ὅμως έργασία γιά τόν έφημέριο πού μπορεῖ νά τόν κρατάῃ διαρκῶς ἀπασχολημένο. Αὐτή εἶναι ἡ ποιμαντική έργα-σία. Ὅλος ὁ διαθέσιμος χρόνος του πρέπει νά καταναλώνεται στήν έργασία αὐτή.

Ὁ κληρικός δέν εἶναι ἀπλῶς τελετουργός, δηλαδή διωρισμένος νά τελῇ τή λειτουργία καί τίς ἄλλες ἀκολουθίες, ἀλλά εἶναι καί βο-σκός λογικῶν προβάτων καί ὁδηγός τῶν χριστιανῶν καί τό έργο του αὐτό εἶναι σημαντικώτατο.

Ἄκουσα ἕναν μητροπολίτη στό ἐξωτερικό νά λέῃ· «ἐγώ δέν εἶπα σέ κανέναν πού ζήτησε τή βοήθειά μου ὅτι εἶμαι ἀπασχολη-μένος καί δέν μπορῶ νά τόν ἐξυπηρετήσω». Αὐτός εἶναι ἕνας θαυ-μάσιος λόγος καί εἶθε νά τόν ἔλεγαν ὅλοι οἱ κληρικοί μας.

Ποιά εἶναι ἡ ποιμαντική φροντίδα;

Ἄς θυμηθοῦμε δυò-τρία σημεῖα μονάχα ἀπό τήν Καινή Δια-θήκη. Γιά τόν καλò ποιμένα λέει ὁ Χριστός «τά πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει καί τά ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα. Ἐμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται καί τά πρόβατα αὐτῶ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἶδασι τήν φωνήν αὐτοῦ» (Ἰωάν. ι', 3-4). Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει· «τίς ἀσθενεῖ καί οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται καί οὐκ ἐγώ πυροῦμαι;» (Β' Κορ. ια', 29). Καί μιλώντας στή Μίλητο στοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου εἶπε· «διὸ γρηγορεῖτε μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καί ἡμέραν οὐκ ἔπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον ὑμῶν» (Πράξ. κ', 31). Θά μπορούσε νά παραθέσῃ κανεῖς καί πολλὰ ἄλλα ἀκόμη, ἀλλά ἂς σταθοῦμε μόνον σ' αὐτά.

Καί πρῶτα ὁ ποιμὴν πρέπει νά γνωρίζῃ τοὺς ἐνορίτες του. Ἄν δέν τοὺς γνωρίζῃ, εἶναι ἀδικαιολόγητος, ὅσοι κι ἂν εἶναι

αὐτοί. Ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ εἶδα σ' ἓνα μικρὸ ἐνοριακὸ περιοδικὸ τῆς Θεσσαλονίκης νὰ γράφεται, ὅτι συμπληρώθηκε ἡ ἀπογραφή τῶν ἐνοριτῶν τῆς ἐνορίας. Δηλαδή μέχρι τότε δὲν ὑπῆρχε οὔτε κατάλογος τῶν ἐνοριτῶν στὴν ἐκκλησία αὐτή. Ὁ ἐφημέριος πρέπει νὰ ἔχη ἓνα τετράδιο ὅπου θὰ γράψη τὰ ὀνόματα τῶν ἐνοριτῶν καὶ τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν, τὸ ἐπάγγελμα καὶ παρατηρήσεις. Αὐτὰ βέβαια γιὰ ἀποκλειστικὴ δική του χρῆση.

Δὲν φτάνει ὁμως νὰ τὰ γράψη, χρειάζεται νὰ τὰ διαβάζη τακτικά, γιὰ νὰ τοὺς μάθη ὅλους ἀπ' ἔξω.

Μετὰ θὰ φροντίση νὰ γνωρίση προσωπικῶς τοὺς ἐνορίτες του. Καὶ θὰ τὸ κατορθώση αὐτὸ ἂν δὲν κλείνεται στὸ γραφεῖο ἢ στὸ σπίτι του, ἀλλὰ ἂν βρίσκεται ἔξω ὅλη τὴν ἡμέρα. Αὐτὸ βέβαια θὰ γίνεται τὸν πρῶτο καιρὸ καὶ ὄχι πάντοτε.

Ποιὸς νέος ἐφημέριος μόλις διωρίστηκε πῆγε στὰ μαγαζιά τῆς ἐνορίας του νὰ χαιρετίση τοὺς καταστηματάρχες καὶ νὰ τοὺς εἰπῆ ὅτι εἶναι ὁ νέος ἐφημέριος τῆς ἐνορίας; Καὶ ὁμως αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεται, ἔστω κι ἂν μερικοὶ δὲν τὸν δεχθοῦν με εὐχαρίστηση ἢ δείξουν ἀδιαφορία.

Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ χαιρετᾷ ὁ ἐφημέριος στὸ δρόμο τοὺς ἐνορίτες του. Ὅσους γνωρίζει καλὰ νὰ σταματᾷ καὶ νὰ κουβεντιάζη μαζί τους, νὰ ρωτᾷ γιὰ τὰ οἰκογενειακά τους, γιὰ τὶς δουλειές τους, γιὰ ὅ,τι τοὺς ἐνδιαφέρει. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ξέρη τὴν οἰκογενειακὴ κατάσταση τοῦ καθενός.

Νὰ εἶναι πρόθυμος ν' ἀκούη μὲ προσοχὴ ὅσους ἔρχονται νὰ τοῦ μιλήσουν. Τὸ ν' ἀκοῦς τὸν ἄλλον χρειάζεται τέχνη καὶ θέλει ἐξάσκηση. Ὅταν μᾶς μιλοῦν, τυχαίνει νὰ ἔχουμε δικές μας στενοχώριες ἢ βιαζόμαστε γιὰτὶ ἔχουμε κάποια δουλειά. Ὁ ἐφημέριος θὰ τὰ λησμονήση ὅλα αὐτὰ καὶ θ' ἀκούση μὲ προσοχὴ καὶ ὑπομονή. Τὸ ν' ἀκοῦμε μὲ συμπάθεια καὶ κατανόηση εἶναι τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ νὰ γίνουμε κι ἐμεῖς συμπαθητικοί.

Ὅταν ὁ ἐνορίτης ἔρχεται στὸ γραφεῖο τοῦ ναοῦ γιὰ ὁποιαδήποτε ὑπόθεση, στὸ πρόσωπο τοῦ ἐφημερίου πρέπει νὰ βρισκῆ ἓναν καλὸ φίλο κι ὄχι ἓναν ψυχρὸ δημόσιο ὑπάλληλο, πού θὰ διεκπεραιώση βιαστικὰ τὸ ζήτημά του καὶ ἀμέσως μὲ τὸν τρόπο του θὰ τοῦ δώση νὰ καταλάβη ὅτι τώρα καιρὸς εἶναι νὰ μᾶς ἀδειάση τὴ γωνιά. Νὰ προβλέψη ἀπὸ τὸ ταμεῖο τοῦ ναοῦ μικρὰ ἔξοδα γιὰ νὰ προσφέρῃ κάτι καὶ νὰ ρωτήση μὲ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ζητήματά του.

Ὅταν ἴδουν ὅτι ὑπάρχει θερμὸ ἐνδιαφέρον, θὰ μαλακώσουν καὶ θὰ ἔρθουν πάλι, ὅταν αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκη γιὰ νὰ βροῦν ἓνα φίλο ἢ νὰ ζητήσουν μιὰ συμβουλή.

Πόσοι ἄνθρωποι αἰσθάνονται σὲ δύσκολες περιστάσεις τῆς ζωῆς τους τὴν ἀνάγκη ν' ἀκούσουν ἓναν καλὸ λόγο ἢ μιὰ

συμβουλή ; Και πόσοι απ' αυτούς καταφεύγουν στους έφημερίους ;

Αυτά βέβαια θα γίνουν αν ο έφημέριος πιστεύη ότι πρέπει να γίνη φίλος με τους ένοριτες του κι ότι αυτό πρέπει να είναι μια από τις κυριώτερες προσπάθειές του.

Μετά τή λειτουργία, αν υπάρχει αίθουσα, πηγαίνει και ο έφημέριος και κάθεται μαζί με τους ένοριτες του και κουβεντιάζει. Το ταμείο του ναού μπορεί να διαθέση μια μικρή δαπάνη για άναψυκτικά μετά τή λειτουργία.

Έπίσης, όταν δίνεται ευκαιρία, πρέπει να γίνωνται επίσκεψεις και στα σπίτια.

Όταν ο έφημέριος επισκέπτεται τα σπίτια για παρακλησεις και άγιασμούς, ως μη φεύγη βιαστικά μόλις τελειώση. Να καθίση να του προσφέρουν κάτι και να κουβεντιάση με τους πιστούς.

Και στις κηδείες καλά είναι να πηγαίνη λίγο νωρίτερα να συλλυπηθῆ και να παρηγορήση. Να επισκεφθῆ πάλι τους λυπημένους συγγενείς και να τους φέρη τήν παρηγοριά του Χριστού. Να μη πιστεύη ότι με τήν κηδεία και τήν ταφή του νεκρού τελειώσε τὸ ἔργο του.

Όσο μπορεί ο έφημέριος ως μη παρουσιάζεται σαν άπλός τελετουργός, αλλά να είναι ο φίλος τῆς οίκογενείας που συμμερίζεται τις χαρές και τις λύπες.

Οί επισκέψεις στα σπίτια είναι δύσκολες, αλλά και άπαραίτητες. Ο λαός συνήθισε να βλέπη τὸν ἱερέα στὸ σπίτι μόνον για άγιαστικές πράξεις, αυτό όμως δεν είναι σωστό. Ο έφημέριος πρέπει να κάνη και φιλικές επισκέψεις. Ν' αρχίση από τους ένοριτες που είναι φίλοι του κι ἔρχονται τακτικά στην εκκλησία και σιγά-σιγά να πηγαίνη και στους άλλους. Οί επισκέψεις εκτός από τὸ φιλικό, θα ἔχουν και ποιμαντικό χαρακτήρα. Τήν κατάλληλη στιγμή θα λέγεται ο καλὸς λόγος και ἡ συμβουλή.

Έτσι και ο έφημέριος δεν θα αισθάνεται ότι είναι άπομονωμένος, αλλά ότι είναι κι αυτός μέσα στην κοινωνία τῆς ένορίας του και ότι δεν πηγαίνει στα σπίτια μόνον για άγιαστικές πράξεις και για να εισπράξη τὰ τυχερά. Σήμερα δυστυχῶς ο έφημέριος φαίνεται να είναι ξεμοναχιασμένος στην ένορία.

Αν φέρνεται ἔτσι θα συνηθίσουν και οί ένοριτες να βλέπουν τὸν έφημέριο σαν καλὸ φίλο και σύμβουλο.

Εκτός από τους ένηλικούς που ἔχουν ανάγκη από μια καλή συμβουλή, υπάρχουν πολλοί νέοι και νέες που παρασύρονται,

γιατί λείπει ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος πού θά τοὺς στηρίξει στήν κρίσιμη ὥρα. Ὅταν αἰσθάνονται ὅτι ὁ ἐφημέριος εἶναι φίλος τῆς οἰκογενείας καὶ τοὺς πλησίασε ψυχικά, μπορεῖ νὰ καταφύγουν σ' αὐτὸν καὶ νὰ ζητήσουν βοήθεια. Καὶ συμπάθεια ἂν δείξει, ἔχει κι αὐτὸ σημασία.

Μόνον μὲ τὶς φιλικές σχέσεις μπορεῖ ὁ ἐφημέριος νὰ κάνη αἰσθητὴ τὴν παρουσία του, στὴν ἐνορία καὶ νὰ ἐπιδράσῃ. Ἄν εἶναι ξένος γιὰ τοὺς ἐνοριίτες του, ἡ φιλικὴ συμβουλὴ δὲν ἀκούγεται, γιατί προέρχεται ἀπὸ ἄνθρωπο πού δὲν τοὺς πλησίασε ψυχικά, οὔτε ἔδειξε ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ προβλήματά τους. Οὔτε καὶ οἱ ἴδιοι θά σκεφθοῦν νὰ καταφύγουν σ' αὐτὸν γιὰ νὰ ζητήσουν συμβουλή.

Στὴν ἐνορία ὑπάρχουν γέροι, ἀνάπηροι, ἄρρωστοι πού ἴσως δὲν ἔχουν συγγενεῖς νὰ τοὺς προσέχουν. Αὐτοὺς πρέπει νὰ τοὺς ξέρῃ ὁ ἐφημέριος καὶ νὰ ἔχη ἀγόρια, κορίτσια καὶ γυναῖκες πού μὲ προθυμία θά βοηθοῦν τὰ ἄτομα αὐτά.

Σχετικὰ μὲ τοὺς φτωχοὺς τὸ ζήτημα εἶναι δύσκολο, γιατί χρειάζονται χρήματα. Ὑπάρχει τὸ φιλόπτωχο ταμεῖο καὶ ὅταν ὁ ναὸς ἔχη εἰσοδήματα, πρέπει νὰ γράφονται στὸν προϋπολογισμό γενναῖα κονδύλια γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν φτωχῶν. Ἀκόμη ὁ ἐφημέριος πρέπει νὰ ἔχη μερικές εὐπορες οἰκογένειες πού θά δίνουν μικρὰ ποσὰ γιὰ ἔκτακτες ἀνάγκες. Ὅταν ξέρουν ὅτι τὰ χρήματα αὐτὰ πηγαίνουν ὅπου πρέπει, δὲν διστάζουν νὰ δώσουν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἐφημέριος νὰ προσφέρῃ, ὄχι μόνον νὰ ζητᾷ. Νὰ δίνῃ κι αὐτὸς στὸ δίσκο καὶ στὸν ἔρανο. Ἔτσι δίνει τὸ καλὸ παράδειγμα, ἔστω κι ἂν ἡ συνδρομὴ του εἶναι μικρή.

Διαβάζεται μιὰ ἐγκύκλιο καὶ βγαίνει ὁ δίσκος γιὰ φιλανθρωπικούς σκοπούς. Ἀφοῦ μετρηθοῦν τὰ χρήματα, νὰ πῆτε πόσα μαζεύτηκαν καὶ νὰ εὐχαριστήσετε τοὺς πιστοὺς πού τὰ ἔδωσαν. Ὅχι μόνον νὰ εἰσπράττωμε, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐχαριστοῦμε. Ὁ καλὸς λόγος ἔχει πάντοτε ἀξία.

Τὰ χρήματα γιὰ τοὺς φτωχοὺς νὰ χρησιμοποιοῦνται καὶ γιὰ τὴ μετάδοση τῶν μυστηρίων. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μένουν παιδιὰ ἀβάφτιστα, γιατί οἱ γονεῖς δὲν ἔχουν χρήματα νὰ τὰ βαφτίσουν ἢ ἀστεφάνωτα ζευγάρια, γιατί διστάζουν ν' ἀντιμετωπίσουν τὰ ἔξοδα τοῦ γάμου ἢ ἄνθρωποι πού ἔχασαν τὸν συγγενῆ τους νὰ ἔχουν καὶ τὴν πρόσθετη ἀγωνία νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ χρήματα γιὰ τὴν κηδεῖα.

Ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ξέρῃ ὁ ἐφημέριος καὶ νὰ μὴν περιμένῃ νὰ ἔρθουν νὰ τοῦ τὰ ποῦν οἱ γείτονες καὶ νὰ ζητήσουν τὴ

βοήθειά του. Μόνος του να πηγαίνει να καλή τους γονεῖς να βαφτίσουν τὰ παιδιά δωρεάν και να φροντίζη και για τίς άλλες περιπτώσεις, χωρίς να περιμένη να ἔρθουν να τὸν παρακαλέσουν.

Καλὸ θὰ εἶναι ὁ ἔφημέριος να δίνει δῶρο μιὰ εἰκόνα ἢ ἓνα Εὐαγγέλιο στοὺς νεοπαντρεμένους.

Χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχή και στοργή στοὺς φτωχοὺς ἑνορίτες. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, λίγοι πλούσιοι και εὐκατάστατοι ἔρχονται στὴν ἐκκλησία. Σπάνια να ἰδῆ κανεῖς δικηγόρους, γιατροὺς, ἀξιωματικούς, καθηγητὰς ἢ ἀνωτέρους δημοσίους ὑπαλλήλους στὴν ἐκκλησία. Μᾶς ἔρχονται οἱ φτωχότεροι, ἀνάβουν κερὶ και ρίχνουν και στὸ δίσκο. Ὅσους δὲν ἔρχονται στὴν ἐκκλησία δὲν θὰ τοὺς περιφρονῆσῃ ὁ ἔφημέριος, θὰ τοὺς πλησιάσῃ, θὰ τοὺς κάνει φίλους του και θὰ προσπαθῆσῃ να τοὺς φέρῃ κι αὐτοὺς στὴν ἐκκλησία. Τοὺς φτωχοὺς ὅμως θὰ τοὺς ἀγαπᾷ, θὰ τοὺς θεωρῆ δικούς του ἀνθρώπους και θὰ προσπαθῆ να τοὺς συγκρατήσῃ στὴν ἐκκλησία. Θὰ διαβάζῃ γι' αὐτοὺς τίς εὐχὲς ἀργὰ και καθαρά, ἔστω κι ἂν δὲν δώσουν χρήματα, γιατί ὁ λαὸς εὐχαριστιέται ν' ἀκούῃ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ἀργὰ και καθαρά. Οἱ ἄλλοι θέλουν να τελειώνουν γρήγορα-γρήγορα γιὰ να φύγουν.

Οἱ ἔφημεριοὶ ἄς ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐκκλησίας προέρχονται ἀπὸ φτωχὲς λαϊκὲς οἰκογένειες· λίγοι προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀστική τάξη και δὲν πιστεύω να ὑπάρχῃ κανένας ἀπὸ πολὺ πλούσια οἰκογένεια. Ἄς μὴ ξεχνοῦμε λοιπὸν ἀπὸ ποῦ προερχόμαστε και ποῦ ἀνήκομε ψυχικά.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝ. Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι,
ὅτι τὰ Ταχυδρομικὰ Ταμιευτήρια χορηγοῦν εἰς
τοὺς κληρικοὺς στεγαστικὰ δάνεια, ἐπὶ τῇ αἰ-
τήσει τῶν ἐνδιαφερομένων.

Η ΘΕΜΕΛΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ*

Τὸ Βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, τὸ δικαίως ὀνομαζόμενον βιβλίον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀποτελεῖ συγχρότως καὶ τὴν πρώτην σελίδα τῆς Ἱστορίας τῆς Χριστιανικῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς, τοῦ Ἐθαγγελικοῦ δηλ. κηρύγματος πρὸς ἀνθρώπους ἀκούοντας διὰ πρώτην φορὰν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς Θεοῦ καὶ Σωτῆρος.

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν πῶς θεμελιοῦται θεωρητικῶς μὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, πρακτικῶς δὲ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἡ Ἱεραποστολή εἰς τὸ βιβλίον αὐτό, ἡ μελέτη τοῦ ὁποίου καθίσταται ἐπίκαιρος κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς λόγῳ τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς, τῆς γενεθλίου ἡμέρας τοῦ Ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος, καὶ λόγῳ τῆς καθιερωθείσης Ἑβδομάδος τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς.

Κατὰ τὸ μεταξὺ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς εἰς οὐρανὸς ἀνόδου Του διάστημα, ὁμιλῶν πρὸς τοὺς μαθητάς Του ὁ Κύριος δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντολήν, ὅπως καταστοῦν μάρτυρες Αὐτοῦ «ἐν τε Ἱερουσαλῆμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρεία καὶ ἕως ἑσχάτου τῆς γῆς».

Ἡ θέσις τῆς ἐντολῆς αὐτῆς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων μαρτυρεῖ τὴν ἐπίστην σπουδαιότητα αὐτῆς εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὴν πρώτην σελίδα ἀποτελοῦν αἱ Πράξεις. Ἡ περὶ τοῦ Κυρίου μαρτυρία δὲν εἶναι μέρος τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων, μία φάσις τῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἡ κορὴ ἀποστολῆς καὶ τῶν δύο. Ἀφ' ἑτέρου δὲν περιορίζεται εἰς στενὸν κύκλον ἀνθρώπων εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι γνωστὴ ἡ ἰδέα περὶ τοῦ Μεσσίου, ἀλλ' ἐκτείνεται «ἕως ἑσχάτου τῆς γῆς».

Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐντολὴ αὐτὴ ἀποκτᾷ πρωταρχικὴν σημασίαν διὰ τὴν Χριστιανικὴν Ἱεραποστολήν, διότι ὁ Ἀναστὰς Ἰησοῦς γενόμενος καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην Αὐτοῦ φύσιν Κύριος τῆς Οἰκουμένης, διαρρηγνύει τὰ στενὰ ὄρια τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ καθιστᾷ τὸ περὶ Ἐαυτοῦ κήρυγμα παγκόσμιον, ἐγκαινιάζων νέαν ἐποχὴν εἰς τὴν σχέσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρον, ἐνῶ ἐξ ἄλλου οἱ Ἀπόστολοι καλοῦνται ὅπως καταστοῦν μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ ὄχι μόνον εἰς τὸν γεωγραφικὸν χῶρον τῆς Παλαιστίνης, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ ἀπωτάτου σημείου τῆς γῆτινῆς σφαίρας. Καὶ ἡ πλέον ἀπομεμακρυσμένη γωνία τῆς γῆς, καὶ οἱ πλέον ἀπομεμονωμένοι ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ ἄνθρωποι, καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου καὶ πολιτισμοῦ

* Ὁμιλία μεταδοθεῖσα ἀπὸ Ραδιοφώνου τὴν 6 Ἰουνίου 1968.

θεωροῦνται ὡς βάρβαροι θὰ λάβουν τὴν περὶ Σωτηρίας εἶδησιν καὶ θὰ κληθοῦν νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν παγκόσμιον Καινὴν Βασιλείαν.

Τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἐξιστορεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς εἰς τὴν συνέχειαν τῶν Πράξεων μαρτυροῦν, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι βαθμιαίως καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατενόησαν τὴν ἐντολὴν αὐτὴν τοῦ Κυρίου. Ἄλλ' ἢ κατανόησις ἀπῆτει μακρὸν χρονικὸν διάστημα, συνεχῆ ἐπιστάσιαν καὶ χειραγωγίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐπιπόνους προσπάθειάς τῶν μαθητῶν πρὸς ἐμφάνησιν εἰς τὸ ἔργον τῆς καθοδηγήσεως αὐτῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἡ πορεία πρὸς τὰ «ἔσχατα τῆς γῆς» ἐμφανίζεται εἰς τὰς Πράξεις μακρὰ καὶ δύσκολος ὄχι μόνον πρακτικῶς καὶ ἐξωτερικῶς λόγῳ τῶν δυσχερῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκεῆνης, ἀλλὰ καὶ θεωρητικῶς, ἐφ' ὅσον ἐσήμαινε τὴν κατάρριψιν τῶν φραγμῶν, θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν, καὶ τὴν ὑπερῆκην τῶν διαταγμῶν καὶ προκαταλήψεων τῶν Ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς Ἀποστόλων.

Ἐξ ἄλλου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προστεθῆ, ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Ἐνδεκα ὅπως καταστοῦν μάρτυρες αὐτοῦ «ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» ἐνέχουν καὶ ἄλλην σημασίαν, τὴν ἐξῆς: Ἡ περὶ τοῦ Ἀναστάτου Κυρίου μαρτυρία ὀφείλει νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὄχι ἀφοῦ ἡ νέα θρησκεία στερεωθῆ πρώτον μεταξὺ τῶν πέριξ τῶν Ἀποστόλων εὐρισκομένων, γεγονὸς τὸ ὁποῖον θὰ ἀπῆτει μακρὸν χρονικὸν διάστημα καὶ θὰ ἦτο ἔργον τῶν διαδόχων αὐτῶν μᾶλλον ἢ τῶν ἰδίων ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς, ζώντων τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐπ' αὐτῶν σὺνπροσώπως, Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ Κύριος θεωρεῖ ἀπολύτως ἀναγκαίαν τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον ἄνευ χρονοτριβῆς. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπ' αὐτοὺς οἱ Ἀπόστολοι ἤρχισαν νὰ ἐφαρμόζουν τὴν ἐντολὴν ταύτην θέσαντες τοιοῦτοτρόπως τὸν θεμέλιον λίθον τῆς Ἱεραποστολῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Κατ' αὐτὴν ἤκουσαν τὴν περὶ τοῦ Ἀναστάτου Χριστοῦ μαρτυρίαν «Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμίται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι». Ἡ πρόσκλησις πρὸς μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν ἀπρηθῆθη ὄχι μόνον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τὸν ἐκλεκτὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς προσηλύτους, δηλαδὴ πρὸς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἐδέχοντο μὲν τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἐνα ἀληθῆ Θεὸν τὸν Ὅποιον οἱ Ἰσραηλιταὶ ἐλάτρευον, ἀλλὰ οἱ ὁποῖοι πάντως προήρχοντο ἀπὸ τὰ ἔθνη.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐνέχει τεραστίαν σημασίαν διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς Χριστιανικῆς Ἱεραποστολῆς, διότι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τίθενται καὶ πρακτικῶς αἱ βάσεις τῆς παγκοσμιότητος τοῦ Ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος, ἡ διακονία τοῦ ὁποίου βαίνει παραλλήλως πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικοὺς μετὰ συνεχῶς ἐδουνομένου ὁρίζοντος πρὸς τοὺς τελευταίους μέχρις ὅτου οἱ πρῶτοι ἀπορρίψουν τὴν προσφερομένην δωρεάν καὶ καταστήσῃ αὕτη κτήμα τῶν δευτέρων.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἡ Ἱεραποστολή εἰς τὰ Ἔθνη λαμβάνει χώραν ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν καὶ ἀπ' εὐθείας καθοδήγησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθ' ὅσον οἱ Ἀπόστολοι «ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι». Δηλαδή τὸ γεγονός ὅτι καὶ οἱ προσήλυτοι ἀκούουν περὶ τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ὀφείλεται εἰς ἀνθρωπίνην πρωτοβουλίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δοθεῖσαν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ἰκανότητα ὅπως λαλοῦν «ἑτέραις γλώσσαις», καθισταμένης οὕτω φανεράς τῆς ὑπ' αὐτοῦ καθοδηγήσεώς των.

Ἡ συνέχεια τῆς διηγήσεως ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως τῶν Πράξεων καταδεικνύει ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἐπωφελοῦντο πάσης παρουσιαζομένης εὐκαιρίας διὰ νὰ καταστοῦν «μάρτυρες τοῦ Κυρίου». «Οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἂ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν», διακηρύττων ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης πρὸς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου. Ἡ ἐντολή τοῦ Ἀναστάτου συνέχει αὐτούς, καὶ ἡ πεποιθήσις ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία» τοὺς ἀναγκάζει ὅπως κηρύττων τὸν Κύριον ἄνευ διακοπῆς καὶ πρὸς πάντας, ἐφ' ὅσον πάντες οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἀνάγκην σωτηρίας.

Ἄλλως τε οἱ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς πρὸ τῆς Ἀναλήψεως δὲν ἀποτελοῦν τὴν μόνην εἰς τὰς Πράξεις προτροπὴν πρὸς Ἱεραποστολικὴν ἐργασίαν. Ἐπανειλημμένως ὁ Κύριος ἐνισχύει τοὺς πρῶτους Ἱεραποστόλους εἰς δυσχερεῖς στιγμὰς τῆς πορείας τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος εἴτε δι' ὁράματος εἴτε δι' ἀγγέλου καὶ εἰς ἐκάστην περίπτωσιν προτρέπει αὐτοὺς ὅπως μετὰ θάρρους καὶ ἐπιμονῆς συνεχίσουν τὸ ἔργον των.

Οὕτω κατὰ τὴν δευτέραν σύλληψιν τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Συνεδρίου, ἄγγελος Κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, καὶ ἀφοῦ ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς εἶπε: «Πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης». Τὴν φορὰν αὐτὴν οἱ μαθηταὶ λαμβάνουν τὴν ἐντολήν ὅπως «λαλήσωσι» περὶ παντὸς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ἐνταῦθα ὡς «ῥήματα ζωῆς». Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀγγέλου εἶναι μεγίστη. Οἱ Ἀπόστολοι αἰσθάνονται ἑαυτοὺς ὑ-

ποχρεωμένους νὰ λαλοῦν ἀδιακόπως περὶ τοῦ Χριστοῦ παρὰ τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου παραγγελίας καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν Ἰουδαίων. Πόσον ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην ὅπως πανταχοῦ καὶ πάντοτε εὐαγγελίζονται τὸν Ἰησοῦν ἐκφράζει ἡ θαρραλέα ἀπόκρισις τοῦ καὶ ἐξ ὀνόματος τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ὁμιλοῦντος Πέτρου, «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις». Ἡ δύναμις τῆς ἀποκρίσεως αὐτῆς καθίσταται πλεόν φανερά, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐξηῆλθεν ἐκ τοῦ στόματος μαθητοῦ ὁ ὁποῖος πρὸ τῆς Ἀναστάσεως ἠρνήθη τὸν Διδάσκαλον ἐνώπιον μιᾶς παιδίσκης. Οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ τὸ γεγονός αὐτὸ ἢ ὅτι ἡ ριζικὴ μεταβολή, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν οἱ Ἀπόστολοι ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐπ' αὐτοὺς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν βούλησιν αὐτῶν, ἡ ὁποία κατέστη σταθερὰ καὶ ἀκλόνητος, ὥστε πρὸ οὐδενὸς ἐμποδίου νὰ διατάξῃ καὶ ὅτι ἦσαν ἀπολύτως βέβαιοι ὅτι οὐδεμίαν ἐκλογὴν ὑπολείπεται εἰς τὸν Ἱεραπόστολον ἀλλ' ἢ τὸ ἀδιαλείπτως εὐαγγελίζεσθαι.

Ὀλίγον μετὰ τὸ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου ἐπεισόδιον ἄγγελος Κυρίου καὶ πάλιν παραγγέλλει εἰς τὸν διάκονον Φίλιππον τὴν φορὰν αὐτὴν ὅπως μεταβῆ «ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Γάζαν», ὅπου τὸ θεῖον Σχῆδιον ἐτοιμάζει τὸ πρῶτον πρὸς ἐθνικοὺς Ἱεραποστολικὸν κήρυγμα. Ἐνταῦθα ὁ Φίλιππος δέχεται ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία διὰ διαφοροτικοῦ τρόπου διατυπώνει τὸ αὐτὸ θεῖον θέλημα περὶ τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ἄνθρωπον οὐδὲν ἀκούσαντα περὶ αὐτοῦ.

Εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ἱστορίας του ὁ ἱερός Λουκᾶς παραθέτει καὶ ἕτερον σχετικὸν γεγονός ὑψίστης σημασίας, ἂν καὶ ὁ τρόπος καὶ αἱ συνθήκαι εἶναι διάφοροι. Πρόκειται περὶ τοῦ δράματος τὸ ὁποῖον εἶδεν ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος κατὰ τὴν πρώτην ἐν Κορίνθῳ διαμονὴν του, ὅτε ὄχι ἄγγελος ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἐνίσχυσεν αὐτὸν διὰ τῶν λόγων «μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσης, διότι λαὸς ἐστὶ μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ». Τέσσαρά τινα ἐξάγονται ἐκ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου: α) Ὁ Ἱεραπόστολος ἐνισχύεται ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου του ὅταν παρίσταται ἀνάγκη πρὸς τοῦτο. β) Συνεχῆς εἶναι ἡ ἐπιταγὴ πρὸς ἱεραποστολικὴν ἐργασίαν καὶ ὅταν αἱ δυσκολαὶ εἶναι μέγισται, ὅταν τὰ ἐμπόδια ἐμφανίζωνται ὡς ἀνυπέβλητα, ὅταν αἱ δυνάμεις φαίνονται καταπίπτουσαι, τότε ὁ Κύριος διατάσσει: «λάλει καὶ μὴ σιωπήσης». Ἡ ἀπογοήτευσίς δὲν πρέπει νὰ καταβάλλῃ τὸν Ἱεραπόστολον διότι: γ) «λαὸς ἐστὶ τῷ Κυρίῳ πολὺς». Δυνατὸν ὁ ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου νὰ συναντᾷ ἀποτυχίας, δυνατὸν ἀνθρωπίνως οὐδὲ ἴχνος ἐλπίδος πρὸς καρποφορίαν νὰ ὑπάρχη. Ἀλλ' ὁ καρδιογνώστης Θεὸς διαβλέπει «ὅτι λαὸς ἐστὶ πολὺς». Συνεπῶς τὸ κήρυγμα δὲν ἀπο-

βαίνει άκαρπον έστω κι' άν τὰ φαινόμενα προοιωνίζονται τὸ αντίθετον. Ταῦτα πάντα, δηλαδή ἡ ἀποτίναξις τοῦ φόβου, ἢ παρὰ τὰς ἀντιξοότητας συνέχισις τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος καὶ ἡ προετοιμασία τῶν καρδιῶν διὰ τὴν ἀποδοχὴν αὐτοῦ ὀφείλονται εἰς τὸ γεγονός ὅτι: δ) ὁ Κύριος λέγει εἰς τὸν Ἀπόστολον, «ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ». Ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ δίδων τὴν ἐντολὴν πρὸς ἱεραποστολικὴν ἐργασίαν Κύριος συμπαρίσταται καὶ ἐνισχύει τὸν Ἱεραπόστολον.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἐντολῶν τὰς ὁποίας ὁ Κύριος ἀμέσως καὶ ρητῶς ἔδωσε διὰ συνεχῆ ἱεραποστολικὴν ἐργασίαν εὐρίσκομεν εἰς τὰς Πράξεις καὶ ἐμμέσως τοιαύτας. Ὁ Ἀπόστολος Ποῦλος κατὰ τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον λέγει: «τοὺς μὲν οὖν χοόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν». Βεβαίως ἡ παραγγελία ἀφορᾷ εἰς τὴν μετάνοιαν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ διὰ ποίου τρόπου, μέσω τίνος τὴν διαβιβάζει ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς; Ἀσφαλῶς εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ ἐνυπάρχει ἡ ἰδέα ὅτι τὰ ὄργανα τῆς Θείας Προνοίας, οἱ ὑπηρέται τοῦ Λόγου ὀφείλουν νὰ κηρύξουν «τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ» τὴν μετάνοιαν. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ προσέξωμεν τὴν καθολικότητα τῆς ἐντολῆς: «Πᾶσι πανταχοῦ»: ὄχι μόνον οἱ ἑλθόντες εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἢ ἔστω ἔχοντες ἐξ ἀκοῆς ἐμπειρίαν περὶ τοῦ Σωτῆρος Ἑβραῖοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ πάντες, εἰς ὅποιονδήποτε γεωγραφικὸν χῶρον καὶ ἂν κατοικοῦν. Ἀλλ' αὐτὸ προϋποθέτει βεβαίως κήρυκας τῆς μετανόιας οἱ ὅποιοι ὡς ἄλλοι Προφήται θὰ τὴν κηρύξουν εἰς τὸν νέον Ἰσραήλ. Ἐμμέσως λοιπὸν ἡ παραγγελία τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον πρὸς μετάνοιαν ἀποτελεῖ ἐντολὴν πρὸς τοὺς πνευματικὸς ἐργάτας ὅπως κηρύξουν τὴν μετάνοιαν. Ὅτι δὲ ἡ ἐντολὴ αὕτη ἔχει ἱεραποστολικὸν περιεχόμενον ἐξάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ παραγγελία αὕτη δὲν ἀπευθύνεται πρὸς ἤδη βεβαπτισμένους καὶ ἁμαρτήσαντας χριστιανούς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς μηδεμίαν ἔχοντας γνῶσιν περὶ Χριστοῦ, πρὸς τοὺς μέχρι τῆς σιγμῆς ἐκείνης ζῶντας εἰς ἐποχὴν «ἀγνοίας». Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ μετάνοια ἀποτελεῖ ἀπολύτως ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν πρὸς σωτηρίαν, καθίσταται φανερόν ὅτι ἡ πρόσκλησις εἰς αὐτὴν ἀποτελεῖ ἐν τῶν πλέον ἀπαραιτήτων καὶ ὑψίστων καθηκόντων τοῦ Ἱεραποστόλου.

Ἐξ ὅσων ἐλέχθησαν ἀνωτέρω ἐξάγεται εὐχερῶς τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἡ Ἱεραποστολὴ θεμελιούται θεωρητικῶς μὲν ὑπὸ τῆς ρητῆς καὶ ἐπανειλημμένως δοθείσης ἀμέσου ἐντολῆς τοῦ Κυρίου πρὸς συνεχῆ καὶ ἄνευ διασταγμῶν ἱεραποστολικὴν ἐργασίαν, πρακτικῶς δὲ ὑπὸ τῶν λα-

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

ΜΕ. Για τὸν τρόπο δὲ ποὺ διοικοῦσε καὶ καθωδηγοῦσε τὴν Ἐκκλησία ὑπάρχουν βέβαια κι' ἄλλες ἀποδείξεις. Ἔλεγε θαρρετὰ τὴν γνώμη πρὸς τοὺς ἄρχοντες, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὐτοὺς ποὺ εἶχαν τ' ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας. Λύσιμο τῶν διαφορῶν σίγουρο, ποὺ ἐκεῖνος τὸ ὑπαγόρευε, καὶ ποὺ ὁ τρόπος ποὺ τὶς ἐρρῦθμιζε γίνονταν νόμος. Προστασίες στοὺς ἀναγκασμένους, ποὺ οἱ περισσότερες μὲν ἦσαν πνευματικές, ὄχι λίγες ὅμως καὶ ὑλικές· γιατί κι' αὐτὸ φέρνει συχνὰ σ' ἐπίγνωση τὴν ψυχὴν, ἐπειδὴ τὴν σκλαβώνει μὲ τὴν ἀγάπη. Πτωχοτροφεῖα, περίθαλψη στοὺς ξένους, στοργικὴ βοήθεια στὶς κόρες, νομοθεσίες γιὰ τοὺς μοναχοὺς, καὶ γραφτὲς κι' ἄγραφτες, εὐχολόγιο, κανόνες γιὰ τὴν εὐπρέπεια καὶ τὴν τάξη στὸ ἅγιο βῆμα, κι' ὅλα τ' ἄλλα, ποὺ μ' αὐτὰ θὰ μπορούσεν ἓνας ποὺ ἔχει ἀφωσιωθῆ στὸ Θεό, νὰ ὠφελήσῃ τὸν λαό.

Ἄλλὰ κι' ἓνα ἀκόμη θ' ἀναφέρω, ποὺ εἶναι καὶ τὸ μεγαλύτερο, μὰ καὶ πασίγνωστο. Ἦτανε λιμός· ποὺ στάθηκεν καὶ ὁ φοβερώτερος ἀπὸ ὅσους μνημονεύονται ὡς τώρα. Ὑπόφερε δὲ ὁ κόσμος καὶ βοήθεια δὲν ὑπῆρχεν ἀπὸ πουθενά, οὔτε καὶ φάρμακο τῆς δυστυχίας. Γιατὶ ὅσες μὲν πολιτείες εἶναι παραθαλάσσιες, δὲν πολυβασανίζονται ἀπὸ τέτοιες θεομηνίες, γιατί δίνουν ὅτι παράγει ἡ γῆ τους, καὶ παίρνουν αὐτὰ ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴν θάλασσα. Γιὰ μᾶς ὅμως τοὺς στεριανούς, κι' ὅ,τι τυχὸν περισσεύει μᾶς εἶναι ἀνωφέλευτο, κι' ὅ,τι μᾶς χρειάζεται μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ προμηθευτοῦμε· γιατί οὔτε νὰ διαθέσωμε μπορούμε αὐτὰ ποὺ ἔχομε, οὔτε καὶ νὰ φέρωμε ἀπ' ἔξω αὐτὰ ποὺ δὲν ἔχομε.

Καὶ τὸ φοβερώτερον ἀπ' ὅλα στὶς τέτοιες περιστάσεις εἶναι, ἡ ἀπονιὰ καὶ ἡ ἀχορταγιά αὐτῶν ποὺ εὐποροῦν. Γιατὶ παραφυλάττουν τὶς εὐκαιρίες αὐτές, κι' ἐμπορεύονται στὴν ἐντέλεια τὴν φτώχεια, καὶ πληθαίνουν τὴν δυστυχία χωρὶς οὔτε νὰ δίνουν καμμιά σημασία, πὼς ὅποιος ἐλεεῖ φτωχὸ δανεῖζει στὸ Θεό· οὔτε κι' ὅτι εἶναι λαοκατάρτος ὅποιος κρατεῖ κρυμμένο τὸ σιτάρι· οὔτε κι' ἄλλο τίποτα ἀπὸ τὰ ὅσα ἡ ἔχουν ταχθῆ γιὰ τοὺς

βόντων τὴν ἐντολήν, οἱ ὅποιοι δὲν ἐφείσθησαν κόπων ἢ κινδύνων προκειμένου νὰ τὴν ἐφαρμόσουν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς μέχρι τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας αὐτῶν.

ΜΑΡΙΑ ΤΣΑΜΗ-ΔΡΑΤΣΕΛΛΑ

φιλόανθρωπος, ἢ ἔχουν ἀπειληθῆ γιὰ τοὺς ἀπάνθρωπος. Ἄλλὰ γίνονται ἀχορταγότεροι ἀπὸ ὅσο πρέπει· καὶ σκέπτονται ἐγκληματικά, κλείνοντας σ' ἐκείνους μὲν τὰ σπλάγχνα τους, καὶ τὰ σπλάγχνα τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς των χωρὶς νὰ ξέρουν, ὅτι περισσότερο ἀπὸ ὅσο τοὺς χρειάζονται οἱ ἄλλοι, ἔχουν αὐτοὶ ἀνάγκη τῆ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὰ τὰ κάνουν βέβαια οἱ σιταρέμποροι καὶ οἱ σιταροκάπηλοι, χωρὶς οὔτε τὴν συγγένεια νὰ ντρέπωνται, μήτε καὶ νὰ συλλογίζονται νᾶναι εὐχάριστοι στὸ Θεό, πού αὐτὸς τοὺς ἐχάρισε τὴν περιουσία πού ἔχουν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ὑποφέρουν. Κι' ὁ Θεὸς βέβαια, νὰ τοὺς βρέξῃ μὲν ψωμιὰ ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἔπειτα ἀπὸ δέηση δὲν ἦτανε βολετό, οὔτε καὶ νὰ τοὺς θρέψῃ ὅπως τὸν ἐξόριστο λαὸ μέσα στὴν ἔρημο· οὔτε καὶ νὰ κάνῃ ν' ἀναβρύσῃ ἀπὸ τὰ βάθη τῶν πιθαριῶν ἀνέξοδη τροφή, πού μὲ τ' ἀδειασμὰ τους ξαναγέμιζαν, πρᾶγμα πού εἶναι θαυμαστό· γιὰ νὰ θρέψῃ ἐκείνην πού ἔθρεψε, καὶ σὰν ἀνταπόδοση τῆς φιλοξενίας τῆς. Οὔτε καὶ μὲ πέντε ἄρτους νὰ χορτάσῃ χιλιάδες, καὶ πού τ' ἀπομεινάρια τους θὰ μπορούσαν νὰ στηρίξουν καὶ πολλὰ ἄλλα συμπίσσια.

Γιατὶ αὐτὰ ἦτανε κατορθώματα τοῦ Μωϋσῆ, καὶ τοῦ Ἥλία, καὶ τοῦ Θεοῦ μου, πού αὐτὸς καὶ τοὺς ἐχάρισε τὴν μπόρεση νὰ τὰ κάνουν. Ἴσως δὲ καὶ νὰ ταίριαζαν αὐτὰ μὲ τὶς τότε περιστάσεις, ἔπειδὴ τὰ θαύματα γίνονται γιὰ τοὺς ἀπιστοὺς κι' ὄχι γι' αὐτοὺς πού πιστεύουν. Ἐκεῖνα δὲ πού εἶναι τὰ ἐπακόλουθα σ' αὐτὰ, καὶ πού καταλήγουν στὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, κι' αὐτὰ στοχάσθηκε, κι' αὐτὰ μὲ τὴν ἴδια πίστη κατώρθωσε. Γιατὶ μὲ τὴ δύναμη τοῦ λόγου του ἄνοιξε τὶς ἀποθήκες αὐτῶν πού εἶχαν, καὶ μὲ τὶς προτροπές του, πέτυχεν αὐτὸ πού ἀναφέρει ἡ Γραφή· ἐμοίρασε στοὺς πεινασμένους τροφή, ἐχόρτασε τοὺς φτωχοὺς μὲ ψωμί, καὶ γέμισεν ἀπὸ ἀγαθὰ ψυχῆς πού λίμαζαν ἀπὸ τὴν πείνα.

Μὲ ποιὸ τρόπο; Γιατὶ οὔτε κι' αὐτὸ εἶναι μικρὸ γιὰ νὰ προσθέσω. Ἀφοῦ συνάθροισε σ' ἓνα σημεῖο αὐτοὺς πού τοὺς πλήγωσε ἡ πείνα καὶ πού μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς μόλις ἀνάσαιναν, ἄντρες, γυναῖκες, μωρὰ παιδιά, γέροντες, κάθε πολυβασανισμένην ἡλικία, συγκεντρώνοντας μ' ἔρανο λογιῆς-λογιῆς τρόφιμα, πού συμπιάνουν τυχὸν τὴν πείνα, καὶ ἀφοῦ πρόσθεσε καὶ καζάνια γεμᾶτα μὲ χυλωμένα ὄσπρια καὶ κάθε λογιῆς σαλαμικό, πού τὸ χρησιμοποιοῦμε σὰν προσφάγι, καὶ πού εἶναι ἡ τροφή τῶν φτωχῶν. Ἐπειτα κατὰ μίμησιν τῆς διακονίας τοῦ Χριστοῦ, πού καὶ μὲ ποδιὰ ζώστηκε, καὶ καταδέχθηκε νὰ πλύνῃ τὰ πόδια τῶν μαθητῶν του, καὶ παίρνοντας γιὰ συμβοηθοὺς του τὰ παιδιά τῆς ἀκολουθίας του καὶ κινητοποιώντας γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ

συνεργάτες του κάθε δικό του άνθρωπο, γιάτρευε μὲν αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ θεραπείας· καὶ σμίγοντας τὴν εὐπροσηγορία μὲ τὴν ἀνάγκη, ἐκαλυτέρευσε τὴν κατάστασή τους κι' ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρές.

ΜΣΤ. Τέτοιος ἦταν ὁ νέος μας τροφοδότης καὶ δεύτερος Ἰωσήφ, ἐκτὸς ἂν ὑπολείπεται νὰ προσθέσωμε κι' ἄλλο τίποτα. Γιατὶ ἐκεῖνος μὲν διαχειρίσθηκεν ἔξωχα τὸ ζήτημα τοῦ λιμοῦ, καὶ μὲ τὴν φιλανθρωπία του ἔσωσε τὴν Αἴγυπτο, χρησιμοποιοῦντας τὴν περίοδο τῆς ἐφορίας, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν περίοδο τοῦ λιμοῦ, καὶ χρησιμοποιοῦντας πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸ τὰ ὄνειρα τῶν ἄλλων. Αὐτὸς δὲ ἦταν γεμᾶτος καλωσύνη χωρὶς κανένα ἀντάλλαγμα, καὶ συντρέκτης στὴ σιτοδεία χωρὶς ἄξιώσεις, πρὸς ἓνα μονάχα ἀποβλέποντας, στὸ νὰ κερδίσῃ μὲ τὴν φιλανθρωπία του τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· καὶ μὲ τὴν καλὴν ἐδῶ διαχείριση τοῦ σιταριοῦ ν' ἀπολαύσῃ τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ.

Κι' ὅλα αὐτὰ, μαζί μὲ τὴν τροφή ποὺ χάριζαν οἱ λόγοι του, καὶ ποὺ εἶναι καὶ ἀνώτερη πολὺ εὐεργεσία, καὶ πραγματικὰ οὐράνια καὶ ὑψηλὴ διανομή· ἂν βέβαια ὁ λόγος εἶναι ἄρτος ποὺ μ' αὐτὸν τρέφονται οἱ ἄγγελοι, καὶ τρέφονται καὶ ποτίζονται οἱ ψυχές ποὺ πεινοῦν τὸν Θεὸ καὶ δὲν ἀποζητοῦν πρόσκαιρη καὶ φευγαλέα τροφή, ἀλλὰ σταθερὴ καὶ παντοτεινὴ· ποὺ ἐκεῖνος ἦταν ὁ προμηθευτῆς τῆς, καὶ μάλιστα πλούσιος· αὐτὸς ποὺ ἦταν ὁ περισσότερο φτωχὸς κι' ἀναγκεμένος ἀπὸ ὅσους γνώρισα, καὶ ποὺ δὲν ἀπογιάτρευε τοὺς πεινασμένους ἀπὸ ψωμί καὶ τοὺς διψασμένους ἀπὸ νερό, ἀλλὰ αὐτοὺς ποὺ διψοῦσαν ν' ἀκούσουν λόγια πραγματικὰ ζωοπάροχα καὶ θεραπευτικά, καὶ ποὺ ὀδηγοῦν αὐτὸν ποὺ προσέχει πολὺ τὴν τροφή του, στὴ αὔξησιν τῆς πνευματικῆς του ἀνωτερότητας.

ΜΖ. Ἀπ' αὐτὰ λοιπὸν καὶ τὰ παρόμοια — γιὰτι καμμιὰ ἀνάγκη δὲν μὲ βιάζει ν' ἀργοπορῶ ἀνιστορώντας τὰ πάντα — ὅταν ὁ συνώνυμος μὲ τὴν εὐσέβεια ἔφυγε ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ ξεψύχησεν ἤρεμα μέσα στὰ χέρια του, ἀνέβηκε στὸν ὑψηλὸ θρόνον τῆς Ἀρχιερωσύνης· ἐκοπίασε μὲν, ὄχι ὅμως καὶ χωρὶς φθόνου καὶ χωρὶς τὴν ἀντίθεση, τόσο καὶ τῶν προεστῶν τῆς χώρας, ὅσο καὶ τῶν κατώτερων στοιχείων τῆς πολιτείας, ποὺ εἶχαν συμμαχήσει μ' ἐκεῖνους. Ἐπρεπε ὅμως νὰ νικήσῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· κι' ἐνίκησε λοιπὸν, μὲ μεγάλην ὑπεροχή. Γιατὶ κινητοποιήσεν ἀπὸ τὶς συνοριακές ἐπαρχίες αὐτοὺς ποὺ θὰ τὸν ἔχριζαν, ποὺ ἦταν ἄντρες γνωστοὶ γιὰ τὴν εὐσέβειά τους, καὶ ζηλωτῆς· καὶ μαζί μ' αὐτοὺς τὸν καινούργιον Ἀβραάμ, καὶ γενάρχη μας, τὸν πατέρα μου ποὺ μ' αὐτὸν γίνηκε κάτι ἀξιοθαύμαστο. Γιατὶ δὲν ἦταν μόνον ἐξασθενησένος ἀπὸ τὰ πολλὰ του χρόνια,

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

136. Ἐπιτρέπεται νὰ τελέσῃ ὁ ἱερεὺς τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ταυτοχρόνως σὲ δύο ζεύγη νεονύμφων; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ἡ. Γεωργούλα).

137. Ἐπιτρέπεται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν γάμου νὰ στέφονται δύο ἢ καὶ περισσότερα ἀνδρόγυνα, ἢ πρέπει νὰ ἱερολογουῦνται οἱ γάμοι χωριστὰ ἕνας ἕκαστος; Ἄλλως οἱ ἱερεῖς τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ἔχουν πολλὰς στέψεις, διατὶ δὲν κάμνουν αὐτὰς δύο — δύο ἢ τρεῖς — τρεῖς, ἀλλὰ ταλαιπωροῦν τοὺς μελλονύμφους μέχρι καὶ βαθείας νυκτός; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ἀ. Παπαδοπούλου).

Ἡ ἀκολουθία τοῦ γάμου, καὶ τῶν μνήστρων, ὅπως παρουσιάζεται σήμερα στὰ Εὐχολογία μας καὶ ὅπως μαρτυρεῖται ἀπὸ ὀλόκληρο τὴν χειρόγραφο παράδοσι προϋποθέτει, καὶ στὰ κείμενα τῶν εὐχῶν καὶ στὶς τυπικὰς διατάξεις, τὴν παρουσία ἑνὸς μόνον ζεύγους νεονύμφων. Τὸ ἴδιο καὶ ἄλλες ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίαι, ὅπως τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἢ νεκρώσιμος, ἀκόμη καὶ τοῦ εὐχελαίου, εἶναι συντεταγμέναι ἔτσι, ὥστε νὰ ἀπευθύνονται σὲ ἕνα μόνον πιστό. Παρὰ τοῦτο ὅλες αὐτὲς οἱ ἀκολουθίαι τελοῦνται καὶ γὰ πολλοὺς συγχρόνως.

ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρρώστεια τὸν πολυβασάνιζε καὶ πλησίαζε πλεον στὶς στερνές του ἀναπνοές, ἀποτόλμησε τὸ ταξίδι, γὰρ νὰ βοηθήσῃ μὲ τὴν ψῆφο του καὶ μ' ἀναπτερωμένη τὴν ψυχικὴ του διάθεση, καὶ — θὰ τὸ εἰπῶ μὲ συντομία — κι' ἀφοῦ σὰν νεκρὸ τὸν ἀνέβασαν καὶ τὸν ἔβαλαν σ' ἕνα ἀμάξι, ξαναγύρισε πίσω καλονειάτουρος καὶ δυναμωμένος καὶ μὲ τὸ φρόνημά του ἐξηρμένο, γιατί δυναμώθηκε ἀπὸ τὴν χειροτονία κι' ἀπὸ τὸ χρίσμα ποὺ ἔκανε. Καὶ δὲν εἶναι περισσὸ νὰ προσθέσῃ κανεὶς, πῶς ἐδυνάμωσε κι' ἀπὸ τὴν προσωπικότητα ἐκείνου ποὺ χειροτονήθηκε. Καὶ στὶς παληότερες διηγήσεις, πῶς ὁ κόπος δηλαδὴ χαρίζει ὑγεία, κι' ὅτι ἡ εὐχαρίστηση ἀνασταίνει νεκροὺς καὶ πῶς χορεύουν τὰ γερατιὰ ὅταν τ' ἀγγίξῃ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἄς προστεθῇ κι' αὐτό.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Ἀκριβῶς δὲ καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ γάμου μπορεῖ νὰ τελεσθῇ συγχρόνως σὲ πολλὰ ζεύγη, ἀφοῦ, ἐννοεῖται, θὰ διασκευάζωνται σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ ὅσα στίς εὐχές βρίσκονται σὲ ἐνικὸ καὶ στὴν κάθε περίπτωσι ἀναφέρονται κατὰ ζεύγη τὰ ὀνόματα τῶν νεονύμφων. Ἡ ἐπίθεσις τῶν δακτυλίων, ἡ ἄρμοσις τῶν χειρῶν καὶ ἡ στέψις θὰ γίνωνται χωριστὰ στὸ κάθε ζεῦγος καὶ θὰ ἀπαγγέλλωνται ἰδιαιτέρως γιὰ τὸ κάθε ἓνα οἱ σχετικοὶ λόγοι ποὺ συνοδεύουν τὸν ἀρραβῶνα καὶ τὸ στεφάνωμα. Καὶ σήμερα σὲ πολλὰ μέρη τελοῦνται ἀπὸ κοινοῦ γάμοι, συνήθως ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων προσώπων, ἀπὸ ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ἀναφέραμε ἀνωτέρω.

Θὰ ἦταν μάλιστα ἀξιοσύστατο νὰ γίνωνται τέτοιου εἴδους ὁμαδικοὶ γάμοι γιὰ πολλοὺς λόγους. Καὶ πρῶτο θὰ ἀπεφεύγετο ἐκεῖνο ποὺ ὑπαινίσσεται ἡ δευτέρα ἐρώτησις, ἡ ἐπὶ τροχάδην δηλαδὴ τέλεσις σὲ ὀρισμένους ναοὺς μεγάλων πόλεων σειρῶν ὀλοκλήρων γάμων κατὰ τρόπο πολλὰς φορὰς ἐλάχιστα ἱεροπρεπῆ καὶ κουραστικὸ καὶ γιὰ τοὺς ἰδίους τοὺς ἱερεῖς. Δεύτερο, δὲν θὰ ὑπῆρχε ὠραιότερος τρόπος νὰ ἐξεικονισθῇ καὶ νὰ τονισθῇ ἡ ἐν Χριστῷ ἀδελφότης τῶν πιστῶν καὶ τῶν μελῶν μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, ὅταν τὰ νέα χριστιανικὰ ζεύγη, ποὺ πρόκειται νὰ νυμφευθοῦν τὴν ἰδίαν ἡμέρα, μὲ τοὺς γονεῖς, συγγενεῖς καὶ φίλους τῶν συνήρχοντο ἀπὸ κοινοῦ στὸν ναὸ γιὰ νὰ τελέσουν τοὺς γάμους καὶ νὰ συμπροσευχηθοῦν γιὰ τὴν ἐν Χριστῷ ἔνωσι καὶ συγκρότησι τῶν νέων οἰκογενειῶν τῆς ἐνορίας σὲ μία κοινὴ ἐορταστικὴ συγκέντρωσι. Δυσκολίες ἴσως θὰ παρουσίαζε ἡ ὑπερπήδησις ὀρισμένων ἀφελῶν προλήψεων. Περισσότερα ἐμπόδια θὰ παρενέβαλλε ἡ ματαιοδοξία ὀρισμένων μελλονύμφων καὶ τῶν οἰκείων τῶν. Ἀλλά, νομίζω, πῶς ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἀναληφθῇ μία τέτοια προσπάθεια. Θὰ ἀποδώσῃ πολὺ ἀξιολόγους καρπούς.

138. Μερικὰ συμπληρωματικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν εὐλογία τοῦ ἀντιδώρου.

Δημοσιεύομε κατωτέρω μία ἐπιστολή, ποὺ ἐστάλη, ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Λειτουργικῆς π. Valentim Van Gool ἀπὸ τὴν Φάτιμα τῆς Πορτογαλίας σχετικὰ μὲ τὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 108 ἐρώτησι. Εἶναι ἐνδιαφέρουσα γιὰ τὴν εὐλογία τοῦ ἀντιδώρου. Ἐκεῖ εἶδαμε ποῦ νόημα ἔχει ἡ ὕψωσις τοῦ ἀντιδώρου καὶ πῶς παρενοήθη ἡ πρᾶξις αὐτὴ καὶ εἰσήχθη ἡ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως εὐλογία, χωρὶς ὅμως νὰ προφέρεται καμμιά εὐχή. Στὴν Ρουμανικὴ Ἐκκλησία ἡ ἐξέλιξις προχώρησε καὶ πρὸς τὸ σημεῖο αὐτό. Ἡ ἐπιστολὴ εἶναι γραμμὴν στὰ ἑλληνικά.

«...Θὰ ἤθελα νὰ σᾶς δώσω καὶ ἐγὼ μίαν πληροφορίαν διὰ τὸ ζήτημα ὑπ' ἀριθμ. 108 (ἀντίδωρον) ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἔκδοσιν τοῦ Ἱερατικοῦ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας (Βουκουρέστι 1956): Ἐπὶ τοῦ τέλους τοῦ ἄσματος (τοῦ «Ἄξιόν ἐστιν...») ποιεῖ μὲ τὸν δίσκον ποὺ περιέχει τὴν ἀναφορὰν (δηλαδὴ τὸ ἀντίδωρον, τὴν προσφορὰν) τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἔναντι τῶν ἀγίων μυστηρίων καὶ ἐγγίζων αὐτὸν εἰς τὸν ἅγιον δίσκον καὶ τὸ ἅγιον ποτήριον λέγει: Ἐὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς: Ταῖς πρεσβείαις τῆς Παναγίας Μητρός Σου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εὐλόγησον τοῦτον τὸν ἄρτον, ὁ ὁποῖος θὰ δοθῇ ἀντὶ τῶν ἀγίων σου μυστηρίων, πάντοτε, νῦν καὶ αἰεῖ...». Προφανῶς εἶναι μεταγενεστέρα ἢ εὐχὴ αὐτὴ καὶ πιθανὸν νὰ διδῆ ἀφορμὴν εἰς παρεξηγήσεις, παρουσιάζουσα τὸ ἀντίδωρον ὡς ἀπλὴν ἀντικατάστασιν τῆς θείας μεταλήψεως».

139. Ἄν κληθῇ ἱερεὺς νὰ κάμῃ τρισάγιον εἰς ἀποθανόντα, εἰσερχόμενος εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀποθανόντος βάλλει ἀμέσως «εὐλογητὸν» ἢ ὑπάρχει καμμία παράδοσις νὰ λέγη κάποιον ῥητὸν ἐκ τῆς ἀγίας γραφῆς ἢ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Γ. Παναγιώτου).

Κατὰ τὰ ἔντυπα λειτουργικὰ βιβλία δὲν προηγεῖται τίποτε τοῦ νεκρωσίμου τρισαγίου, ποὺ ψάλλεται στὸν οἶκον τοῦ ἀποθανόντος πρὸ τῆς παραλαβῆς τοῦ λειψάνου. Τὰ χειρόγραφα (μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ὀνομάζουν τὴν ἀκολουθία αὐτὴ «Εὐχαριστία»), ἂν καὶ παρουσιάζουν πλῆθος παραλλαγῶν, στὸ σημεῖο αὐτὸ συμφωνοῦν πρὸς τὰ ἔντυπα. Σὲ λίγα προτάσσεται τὸ «λαμβάνουν καιρὸν (οἱ ἱερεῖς)». Καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ἂν καὶ λεπτομερῶς περιγράφει τὴν νεκρώσιμο ἀκολουθία, δὲν μαρτυρεῖ τίποτε σχετικῶς (Διάλογος, κεφ. 361). Δὲν γνωρίζω δὲ ἂν ἀπὸ ἄγραφο λειτουργικὴ παράδοσις διατηρῆται πουθενὰ τέτοιον ἔθος.

Ἡ ἐρώτησις δὲν μᾶς λέγει ποῖοι στίχοι εἶναι αὐτοὶ. Πιθανὸν νὰ εἶναι λόγοι παραμυθητικοὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ ἢ κανεὶς τύπος συγχωρήσεως ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν κοιμημένο ἢ τέλος νὰ σχετίζονται πρὸς τὴν προσφορὰ τοῦ θυμιάματος ἢ καὶ πρὸς τὴν ἔνδυσι τῶν ἱερέων. Πάντως πρόκειται γιὰ μιὰ ἰδιορρυθμία τῆς τοπικῆς παραδόσεως.

Φ.

Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχήν Ἐκκλησία τῆς Βίβλου. Ὁλη τῆς ἡ ζωῆ, ἰδίως ἡ λειτουργική, εἶναι διαποτισμένη με τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, τὴν Ἁγία Γραφή. Ὁ ὀρθόδοξος πιστός, ἀκροαματικά καὶ ὀπτικά, — με τὸ θεῖο κήρυγμα, τὴν ὑμνωδία, τὴν εὐχολογία, τὴν εἰκονογραφία καὶ τὴν τελετική - κοινωνεῖ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ ἄμεσα καὶ ἔμμεσα, ζῆ μέσα στὸ πνευματικὸ κλίμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Στὸν ὀρθόδοξο ναό, ἔχουμε ὄχι μονάχα ἓνα ἠχηεὶο καὶ μιὰ παράσταση τῶν γεγονότων καὶ τοῦ ἀληθειῶν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, ἀλλὰ καὶ μιὰ βίωσή τῆς, χάρις στὴν πραγματικότητα τοῦ λεγομένου λειτουργικοῦ χρόνου, μέσα στὸν ὁποῖο τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν τῆς Ἁγίας Γραφῆς γίνεται παρόν.

Παράλληλα ὅμως πρὸς αὐτὴ τὴν αὐτόματη — θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὴν χαρακτηρίση — οἰκειώση με τὴ Γραφή, τοῦ πραγματοποιεῖται στὶς λειτουργικὲς συνάξεις καὶ στὸ γενικώτερο ἀγιαστικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, ἔξω ἀπὸ τὸν ναό, ἡ μελέτη τῶν θείων ρημάτων εἶναι μιὰ ἀβίαστη, καθημερινὴ ἀνάγκη κάθε συνειδητοῦ καὶ ζωντανοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας στὴν κατ' ἰδίαν ζωὴ του.

Ἡ κατ' ἰδίαν μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτιστα καθήκοντα κάθε εὐσεβοῦς καὶ ἀφωσιωμένης στὸν Κύριο ψυχῆς, ὁ πνευματικὸς ἐπιούσιος ἄρτος τῆς. Διαβάζοντας με ἀπλότητα καρδιᾶς, με κατάνυξι καὶ μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα προσευχῆς, με δίψα καὶ πείνα πνευματικῆ, τὴ Γραφή, ἡ ψυχὴ πλησιάζει ὀλοένα περισσότερο τὸν Χριστό, ἐνισχύεται καὶ φωτίζεται στὴν ἀρετῆ, ἀποκτᾷ διαρκῶς μεγαλύτερη δύναμη καὶ εὐστάθεια στὴν τήρηση τῶν θείων ἐντολῶν, προχωρεῖ στὴν αὐτογνωσία, καλλιεργεῖ τὸν χαρακτῆρα τῆς στὸ «καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ», ἐξασφαλίζει κι' ἀνάβει μεγαλύτερη τὴ φωτιὰ τοῦ θείου ἔρωτος μέσα τῆς, γίνεται ὀλοένα πιὸ φωτεινὴ, πιὸ πλούσια «διδασκτὴ Θεοῦ».

Ὅποιος ἔτσι εἶναι οἰκεῖος τῆς Γραφῆς, κάτοχός τῆς στὴ δianoia, τὴν καρδιά του καὶ τὴ ζωὴ του, μοιάζει με τὸ σπῆτι

τῆς γνωστῆς μικρῆς παραβολῆς, πού οἱ ἄνεμοι, οἱ καταιγίδες κι' οἱ ποτομοὶ τῶν πειρασμῶν δὲν τὸ κλονίζουν καὶ δὲν μποροῦν νὰ τὸ βλάψουν, γιατί δὲν εἶναι θεμελιωμένο στὴν ἄμμο τῆς ρηχῆς καὶ κινητῆς θρησκευτικότητος, ἀλλὰ στὴν πέτρα τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας.

Ἄλλὰ ἂν ἡ κατ' ἰδίαν μελέτη τῆς Γραφῆς εἶναι ἓνα καθημερινὸ καθῆκον τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανοῦ, δὲν σημαίνει ὅτι πρόκειται γιὰ ἐντελῶς ἀπλὸ ζήτημα, χωρὶς ὠρισμένες προϋποθέσεις, πού πρέπει κανεὶς νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει του.

Γιὰ νὰ δώση τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματά του ἓνα φάρμακο, ἔχει σημασία ὄχι μονάχα τὸ τί εἶναι αὐτὸ τὸ φάρμακο, ἀλλὰ καὶ τὸ πῶς τὸ παίρνει κανεὶς. Κάτι παρόμοιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴ μελέτη τῆς Γραφῆς. Εἴπαμε ἤδη, ὅτι ἡ μελέτη αὐτή, γιὰ νὰ ἀποβαίνει καρποφόρος καὶ γιὰ νὰ μὴν εἶναι ἐπικίνδυνη, πρέπει νὰ γίνεται μὲ εὐθύτητα καρδιακή, μὲ κατάνυξη, μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα προσευχῆς. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλες προϋποθέσεις. Μιὰ ἀπ' αὐτές, πολὺ σπουδαία, εἶναι ἡ ἐκλογή τῶν καταλλήλων βοηθημάτων, πού ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν ὀρθὴ καὶ ἀσφαλῆ κατανόηση τῆς Γραφῆς καὶ γιὰ τὴν εἰσδυση στὰ ζωηφόρα βάθη της. Αὐτὰ τὰ βοηθήματα πρέπει νὰ εἶναι ὀρθοδόξου προελεύσεως, νὰ ἀνήκουν στὴ γραφίδα διδασκάλων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Γύρω ἀπὸ τὴ Γραφὴ ὑπάρχει μιὰ ἀπέραντη διαφωτιστική καὶ ἐποικοδομητικὴ γραμματεία, διαφόρων ὅμως ἀντιλήψεων, ἀπὸ τὴν ἄθεη καὶ ὀρθολογιστικὴ ὡς τὴν ποικιλότροπη αἰρετικὴ. Ὁ ὀρθόδοξος λοιπὸν χριστιανός, πού μελετᾷ κατ' ἰδίαν τὴ Γραφὴ, πρέπει νὰ προσέχη στοὺς χειραγωγούς του στὸν κόσμον της. Τὰ Λεξικά, οἱ Ἐγκυκλοπαιδεῖες, τὰ ὑπομνήματα, οἱ εἰσαγωγές, ἡ κηρυκτικὴ γραμματεία πού συμβουλεύεται, πρέπει νὰ κυττάξῃ προσεχτικὰ τί προέλευση ἔχουν. Ἄν δὲν χρησιμοποιοῦν τὰ βοηθήματά του μὲ τὴ διάκριση αὐτή, κινδυνεύει νὰ βρεθῆ ἔξω ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ καὶ σωτήριο νόημα τῆς Γραφῆς, νὰ πέσῃ στὴν ἀπιστία ἢ στὴν αἵρεση. Εἶναι μιὰ ἀπροσεξία, πού δημιούργησε ἀναρίθμητα θύματα σὲ ὅλες τὶς ἐποχές.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ TAKE

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΑΜΕΙΟΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
(Τ.Α.Κ.Ε.)

Δ/νσις Παροχῶν
Ἀριθ. Πρωτ. 7886
» ἔγκυκλ. 26

Ἐν Ἀθήναις τῆ 10-5-1968

Περίληψις : «Κοινοποιήσις τῆς ὑπ' ἀριθ. 37508/68 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ἀρθρῶν 14 καὶ 18 τοῦ Καταστατικοῦ καὶ τῶν ἀρθρῶν 2 καὶ 7 τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Κλάδου Ἀσθενείας».

Πρὸς

- 1) Ἀπάσας τὰς Ἱ. Μητροπόλεις
- 2) Ἀπαντα τὰ Τοπικὰ TAKE

Κοινοποιούμεν ὑμῖν κατωτέρω τὴν ὑπ' ἀριθ. 37508/16-4-68 ἀπόφασιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ἀρθρῶν 14 καὶ 18 τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ TAKE καὶ τῶν ἀρθρῶν 2 καὶ 7 τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Κλάδου Ἀσθενείας, δημοσιεύθεισαν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 217/2-5-68 τ. Β' ΦΕΚ.

Σχετικῶς γνωρίζομεν ὑμῖν τὰ ἑξῆς :

Α'. Διὰ τῆς γενομένης προσθήκης εἰς τὴν παράγραφον 6 τοῦ ἀρθρου 14 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Καταστατικοῦ παρέχεται προσωποπαγῆς σύνταξις εἰς τὰς ἀπόρους χήρας ἠσφαλισμένων πρεσβυτέρων ἢ διακόνων θανόντων ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῆς ὑπ' ἀριθμ. 99836/55 Ὑ.Α. (ἤτοι ἀπὸ 26-1-55 καὶ ἑξῆς), ἀνεξαρτήτως ἂν ἡ προηγουμένη αὐτῶν αἰτήσις ἀπερρίφθη ἢ ἐκκρεμῇ παρ' ἡμῖν, καὶ εἰς τὰς ἀπόρους χήρας τῶν ἀποβιούντων ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως καὶ ἑξῆς, ἐφ' ὅσον ὁ ἀποβιώσας σύζυγος αὐτῶν εἶχε διετῆ πλήρη πραγματικὴν ἐν τῇ ἀσφαλίσει τοῦ TAKE ὑπηρεσίαν καὶ καταβληθῶσι παρὰ τῆς χήρας συζύγου αὐτοῦ αἱ ὑπολειπόμεναι πρὸς συμπλήρωσιν 15ετίας εἰσφοραὶ διὰ τοὺς Κλάδους συντάξεων καὶ ἀσθενείας, ὑπολογιζόμεναι εἰς τὸ τριπλάσιον ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν θὰ ἐδικαιούτο ὁ θανὼν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑποβολῆς τῆς σχετικῆς περὶ συνταξιοδοτήσεως αἰτήσεως.

Πρὸς τοῦτο δέον αἱ δικαιούχοι τῶν μὲν ἀποβιωσάντων μέχρι τῆς 1-5-68 νὰ ὑποβάλωσιν μέχρι τῆς 1-5-69 αἰτήσιν περὶ συνταξιοδοτήσεως καὶ καταβολῆς τῶν πρὸς συμπλήρωσιν 15ετῶν εἰσφορῶν, τῶν δὲ ἀποβιούντων ἀπὸ 2-5-1968 καὶ ἑξῆς ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἠσφαλισμένου συζύγου τῶν. Μετὰ τῆς αἰτήσεως εἰς τὴν δέον νὰ ἀναγράφωνται τὸ ὄνοματεπώνυμον τῆς αἰτούσης, τὸ γένος καὶ ἡ διεύθυνσις κατοικίας αὐτῆς (π.χ. Γεωργίας χήρας πρεσβυτέρου Ἀναστασίου Κακανιά, τὸ γένος Ἀνδρέου Κωστοπούλου, κατοικοῦ Ἀθηνῶν, ὁδὸς Λεωχάρους 16), δέον νὰ συνυποβληθῶσιν καὶ τὰ ἑξῆς δικαιολογητικά :

- 1) Ληξιαρχικὴ πράξις θανάτου τοῦ ἠσφαλισμένου.
- 2) Πιστοποιητικὸν οἰκογενειακῆς καταστάσεως ἐμφαίνον α' τὸν ἀριθμὸν ὑφ' ὃν φέρεται ὁ θανὼν ἐγγεγραμμένος εἰς τὰ μητρώα ἀρρένων τοῦ Δήμου ἢ τῆς Κοινότητος, β') τὸ ἔτος γεννήσεως αὐτοῦ καὶ γ') τὴν οἰκογενειακὴν

κατάστασιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἔτους γεννήσεως τῶν τέκνων του καὶ τὸ ἄγαμον ἢ ἔγγαμον τούτων.

3) Βεβαίωσις τῆς Ἱ. Μητροπόλεως περὶ τῶν ὑπηρεσιακῶν καὶ μισθολογικῶν μεταβολῶν τοῦ θανόντος, ἐμφαίνουσα τὸ ἔτος χειροτονίας αὐτοῦ εἰς διάκονον καὶ εἰς πρεσβύτερον, τὴν ἡμερομηνίαν διορισμοῦ, μεταθέσεων κ.λ.π. ὡς καὶ τὰς τυχόν ἐπιβληθείσας αὐτῷ ποινὸς ἀργίας μετὰ στερήσεως ἢ μὴ τῶν ἀποδοχῶν του.

4) Βεβαίωσις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ, ἐν ᾧ ἐφημέρευεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1958 μέχρι 31-12-1962, περὶ καταβολῆς ἢ μὴ τῶ θανόντι ἐπιδομάτων ἑορτῶν ἀναλυτικῶς κατὰ περίπτωσιν.

5) Ὑπεύθυνος δήλωσις τῶν ἀγάμων τέκνων τοῦ θανόντος, δι' ἧς θὰ δηλώσωιν ὑπευθύνως ἐὰν ἀσκῶσιν ἢ μὴ οἰουδήποτε βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα ἢ ἐὰν κατέχωσιν ἢ μὴ ἔμμισθόν τινα θέσιν (τὴν ἐν λόγῳ δηλώσωιν δι' ἀνήλικα τέκνα θὰ ὑπογράψῃ ἢ πρεσβυτέρα μήτηρ αὐτῶν, ὡς νόμιμος ἐπίτροπὸς τῶν).

5) Τὰ τυχόν ὑπάρχοντα βιβλιάρια νοσηλείας ἐκδόσεως Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ

7) Βεβαίωσις τοῦ οἰκείου Κοινωνικοῦ Κέντρου περὶ τῆς ἀπορίας τῆς χήρας πρεσβυτέρας.

Ἡ πρεσβυτέρα ὑποχρεοῦται ὅπως ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως εἰς αὐτὴν τῆς ἐγκριτικῆς περὶ καταβολῆς τῶν ὑπολειπομένων πρὸς συμπλήρωσιν 15ετίας εἰσφορῶν ἡμετέρας ἀποφάσεως καταθέσῃ ταύτας εἰς τὸ οἰκεῖον Τοπικὸν TAKE, τοῦ εἰς σύνταξιν δικαιώματος αὐτῆς ἀρχομένου ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς καταβολῆς αὐτῶν.

Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας τῶν δύο μηνῶν, ἡ χήρα ἀπόλλυσι τὸ εἰς σύνταξιν δικαίωμα αὐτῆς.

Ἡ καταβολὴ τοῦ ποσοῦ δέον νὰ γνωρισθῇ ἡμῖν ἢ δι' ἰδιαίτερου ἐγγράφου τοῦ Τοπικοῦ TAKE, εἰς ὃ θὰ σημειοῦται ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἀκριβὴς ἡμερομηνία τοῦ ἐκδοθέντος γραμματίου εἰσπράξεως ἢ δι' ἀποστολῆς ἡμῖν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐκδοθέντος γραμματίου εἰσπράξεως.

Β'. Διὰ τῆς ἐπελθούσης τροποποιήσεως τοῦ ἔδαφίου β' τῆς παραγράφου 5 τοῦ ἀρθροῦ 18 τοῦ Καταστατικοῦ, τὰ ἔξοδα κηδείας ἀμέσου συνταξιούχου ἢ τῆς συζύγου αὐτοῦ καταβάλλονται ἐπὶ θανάτου τοῦ μὲν συζύγου εἰς τὴν χήραν σύζυγον, ἐπὶ θανάτου δὲ τῆς συζύγου εἰς τὸν σύζυγον ἢ τούτων μὴ ὑπάρχοντων, εἰς τὸν ἐπιμεληθέντα τῆς κηδείας (τέκνον, συγγενῆ, ἰδιώτην κλπ).

Διὰ τὴν χορήγησιν τῶν ἐξόδων κηδείας δέον ὅπως μετὰ τῆς αἰτήσεως (τοῦ συζύγου ἢ τῆς συζύγου ἢ τοῦ ἐπιμεληθέντος τῆς κηδείας) συνυποβάλλωνται τὰ ἑξῆς δικαιολογητικά :

1) Ἀντίγραφον ληξιαρχικῆς πράξεως θανάτου τοῦ ἀποβιώσαντος.

2) Ὑπεύθυνος δήλωσις τοῦ αἰτούντος ὅτι οὔτε ὁ αἰτῶν οὔτε ἕτερον μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ θανόντος ἔλαβεν ἢ δικαιοῦται νὰ λάβῃ ἔξοδα κηδείας διὰ τὸν θανόντα ἐκ τοῦ Δημοσίου ἢ ἄλλου Ὁργανισμοῦ.

3) Φύλλον διακοπῆς τῆς συντάξεως τοῦ θανόντος.

4) Τὸ βιβλιάριον ἀσθενείας ἐκδόσεως τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας ἢ βεβαίωσιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑγειονομικοῦ Κέντρου, ὅτι τοῦτο παρεδόθη αὐτῷ.

5) Τὸ βιβλιάριον συντάξεως τοῦ θανόντος.

6) Βεβαίωσις Δήμου ἢ Κοινότητος ἐμφαίνουσα ἐὰν ὁ ἀποβιώσας ἢ ἡ ἀποβιώσασα κατέλιπεν ἢ μὴ σύζυγον καί, ἐν περιπτώσει θανάτου ἀμέσου συνταξιούχου, τὸν τόπον τῆς ἐν ζωῇ μονίμου διαμονῆς του καὶ

7) Βεβαίωσις, ἐφ' ὅσον δικαιούχος τῶν ἐξόδων δὲν εἶναι ὁ ἕτερος τῶν συ-

ζύγων του θανόντος, του προστάντος της κηδείας εφημερίου πρεσβυτέρου περί του επιμεληθέντος αυτής προσώπου.

Γ'. Διά των αντικατασταθέντων άρθρων 2 και 7 του Κανονισμού του Κλάδου 'Ασθενείας του TAKE έπέρχονται αι εξής μεταβολαι :

Δικαιούνται εφεξής της υπό του άρθρου 4 του Κανονισμού του Κλάδου 'Ασθενείας προβλεπομένης υγειονομικής περιθάλψεως οι ήσφαλισμένοι του TAKE, αι σύζυγοι και τὰ τέκνα αυτών, τὰ μὲν ἄρρενα μέχρι συμπληρώσεως του 21ου έτους της ηλικίας των, τὰ δὲ θήλεα μέχρι του γάμου των, οι εξ ίδιας εργασίας (άμέσως) συνταξιούχοι του TAKE και αι σύζυγοι η αι χήραι αυτών, έφ' όσον δὲν δικαιούνται ούτε της υπό της υπ' αριθ. 282/1966 ΠΥΣ προβλεπομένης υγειονομικής περιθάλψεως της παρεχομένης διά της άρμοδίας υπηρεσίας του 'Υπουργείου, ούτε παροχών άσθενείας εξ ίδιου δικαίου εκ μέρους του Δημοσίου η οϊουδήποτε έτέρου άσφαλιστικού οργανισμού.

'Εξ αυτών νοσηλεύονται :

α') Εις θέσιν β/α οι εν ενεργεία η συνταξιούχοι πρεσβύτεροι της α' μισθολογικής κατηγορίας και οι εν ενεργεία η συνταξιούχοι υπάλληλοι του TAKE και των 'Ι. Μητροπόλεων από του 5ου βαθμού και άνω.

β') Εις θέσιν β/β οι λοιποί εν ενεργεία η συνταξιούχοι πρεσβύτεροι και υπάλληλοι και

γ') Εις θέσιν γ' αι σύζυγοι η αι χήραι και τὰ τέκνα άπάντων των δικαιουμένων της υπό του TAKE παρεχομένης υγειονομικής περιθάλψεως ήσφαλισμένων και συνταξιούχων αυτού.

'Η κατά τὸ άρθρον 4 του Κανονισμού Κλάδου 'Ασθενείας του TAKE νοσηλεία των δικαιουμένων αυτής θα παρέχεται κατά τὰς λοιπάς διατάξεις του αυτού Κανονισμού του Κλάδου 'Ασθενείας.

Εις ην περίπτωσην δὲν υπάρχει Ιατρός σύμβουλος προς έκδοσιν γνωματεύσεως, δέον ό άσθενής νά προσαγάγη εις τὸ Τοπ. TAKE, διά τήν παρ' αυτού έκδοσιν εισητηρίου εις νοσοκομείον η κλινικὴν η έντολης διά παρακλινικὰς εξετάσεις η θεραπείας, ένδειξιν έκδεδομένην παρά κοινοτικού η άγροτικού η Δημοσίου (Σχολιάτρων κ.λ.π.) Ιατρού η Ιατρού Κρατικού Νοσοκομείου, εις ην νά εμφαίνηται η άνάγκη εισαγωγής του άσθενούς εις νοσηλευτικόν ίδρυμα η η διενέργεια παρακλινικών εξετάσεων η θεραπειών.

'Επί του εισητηρίου (υπόδ. 60), τὸ όποιον θα έκδίδη τὸ Τοπικόν TAKE, θα αναγράφονται πᾶσαι αι ένδείξεις και δη η διαγνωσθεΐσα νόσος και η χρονική διάρκεια της νοσηλείας, συμφώνως τη προσαγομένη ένδειξει του Ιατρού.

Εις περίπτωσην άνάγκης παρατάσεως της νοσηλείας, αυτή θα έκδίδηται όμοίως παρά του τοπικού TAKE (υπόδ. 10 β') κατόπιν σχετικού σημειώματος του Διευθυντού Ιατρού του νοσηλευτικού ίδρύματος, ητις και θα παραδίδηται εις τὸ θεραπευτήριον προς υποβολήν ταύτης μετά των λοιπών δικαιολογητικών ημίν διά τὸν έλεγχον του λογ/σμού κα τήν εξόφλησιν αυτού.

Ο Διευθύνων Σύμβουλος
Γ.Α. ΚΑΡΡΑΣ

★

Φ.Ε.Κ. 217/2-5-65, τ. Β'.

'Αριθ. άποφάσεως κ. 'Υπουργού 'Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
37508.

«Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των άρθρων 14 και 18 του κα-

ταστατικού του TAKE και τῶν ἄρθρων 2 και 7 τοῦ κανονισμοῦ τοῦ κλάδου ἀσθενείας αὐτοῦ».

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν : 1) τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ ἀπὸ 19/20-11-1935 Α.Ν. (ΦΕΚ 573/35 Τεύχος Α') και 2) τὰς ἀπὸ 23-3-1967 και 5-3-1968 ἀποφάσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ TAKE, ἀποφασίζομεν :

Ἐγκρίνομεν : 1) Τὴν προσθήκην εἰς τὴν παρ. 6 τοῦ ἄρθρου 14 τοῦ ἀπὸ 24-8-1931 καταστατικοῦ τοῦ TAKE, ὡς τοῦτο διεμορφώθη και συνεπληρώθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 12391/61 ἡμετέρας ἀποφάσεως (ΦΕΚ 52/61 Τεύχος Β') τῶν ἀκολουθῶν ἐδαφίων :

Ἄποροι χῆραι ἠσφαλισμένων, πρεσβυτέρων και διακόνων θανόντων ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῆς ὑπ' ἀριθ. 99836/55 ἡμετέρας ἀποφάσεως (ΦΕΚ 13/55 Τεύχος Β') δικαιούνται συντάξεως ἐφ' ὅσον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἤθελον ζητήσει τοῦτο δι' αἰτήσεώς των, ἀνεξαρτήτως, ἐὰν προηγουμένη αἴτησίς των περὶ συνταξιοδοτήσεως ἀπερρίφθη ἢ ἐκκρεμῆ εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ TAKE, ὑπὸ τοὺς κατωτέρου ὅρους και προϋποθέσεις :

α) Ὁ ἀποβιώσας σύζυγός των νὰ εἶχε διετῆ πλήρη πραγματικὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῇ ἀσφαλίσει τοῦ TAKE.

β) Νὰ καταβάλῃσι τὰς ὑπολειπομένας διὰ τοὺς κλάδους συντάξεως και ἀσθενείας εἰσφορὰς τοῦ ἠσφαλισμένου συζύγου των πρὸς συμπλήρωσιν 15ετοῦς ὑπηρεσίας παρ' αὐτῷ ὑπολογιζόμενας εἰς τὸ τριπλάσιον και ἐπὶ ἀποδοχῶν, ὧν θὰ ἐδικαιοῦτο ὁ θανὼν κατὰ τὸν χρόνον τῆς βάσει τῆς παρουσίας ἀποφάσεως ὑποβληθησομένης αὐτήσεως.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζοντα τὰ ὑπὸ τῆς παρ. 2 (τελευταίας περιόδου) και τῆς παρ. 4 τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ καταστατικοῦ ὀριζόμενα.

Χῆραι ἠσφαλισμένων ἀποβιούντων ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας δικαιούνται ὡσαύτως συντάξεως ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὡς ἄνω ὅρους και προϋποθέσεις, ἐφ' ὅσον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου των, δι' αἰτήσεώς των ζητήσουν τὴν ἀπονομὴν αὐτῆς συντάξεως.

Ἡ ἀπονεμηθησομένη κατὰ τὰ ἀνωτέρω σύνταξις δὲν μεταβιβάζεται εἰς τὰ τέκνα ἢ ἕτερα πρόσωπα, προσαυξάνεται δὲ κατὰ τὰς διατάξεις τῆς παρ. 3 τοῦ ἄρθρου 14 τοῦ καταστατικοῦ λόγω ὑπάρξεως τέκνων. Αὕτη δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ, μετὰ τῶν πάσης φύσεως ἐπιδομάτων, τὸ ἐκάστοτε ἰσχύον κατώτατον ὄριον συντάξεως.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω δὲν καταβάλλεται ἐπίδομα λουτροθεραπείας - ἀεροθεραπείας.

2) Τὴν τροποποίησιν τοῦ ἐδαφ. β' τῆς παρ. 5 τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ ἀπὸ 24-8-1931 καταστατικοῦ τοῦ TAKE, ὡς τοῦτο συνεπληρώθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 47710/1958 ἀποφάσεως ἡμῶν (ΦΕΚ 131/58 Τεύχος Β') ὡς ἀκολουθῶς:

Τὰ ἔξοδα κηδείας καταβάλλονται, ἐπὶ θανάτου τοῦ συζύγου εἰς τὴν χῆραν σύζυγον, ἐπὶ θανάτου δὲ τῆς συζύγου εἰς τὸν σύζυγον, ἐν προαποβιώσει δὲ τούτων εἰς τὸν ἐπιμεληθέντα τῆς κηδείας (τέκνον, συγγενῆ, ἰδιώτην κ.λ.π.), βάσει βεβαιώσεως τοῦ ἡμερηίου, ὅστις προέστη τῆς κηδείας και τοῦ Δημάρχου ἢ Προέδρου τῆς Κοινότητος τῆς κατοικίας τοῦ θανόντος, δι' ἧς βεβαιοῦται ἡ ἀνυπαρξία συζύγου και ὁ ἐπιμεληθεὶς τῆς κηδείας.

3) Τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἄρθρων 2 και 7 τοῦ κανονισμοῦ τοῦ κλάδου ἀσθενείας, ἐγκριθέντος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 14646 π.ἔ. 16.2.1960 ἀποφάσεως ἡγῶν (ΦΕΚ 77/60 Τεύχος Β') ὡς ἀκολουθῶς.

α) Ἄρθρον 2.

Τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Κλάδου Ἀσθενείας τοῦ ΤΑ-

ΚΕ παρεχομένης υγειονομικής περιθάλψεως, δικαιούνται οί μὴ ἐμπύπτοντες εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 282/1966 Π.Υ.Σ. ἠσφαλισμένοι τοῦ ΤΑΚΕ, αἱ σύζυγοι καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, τὰ ἄρρενα μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας των, τὰ δὲ θήλεα μέχρι τοῦ γάμου των, ὡς καὶ οἱ συνταξιῶχοι καὶ αἱ σύζυγοι ἢ αἱ χῆραι αὐτῶν, ἐφ' ὅσον δὲν δικαιούνται ἐξ ἰδίου δικαίου παρασχῶν ἀσθενείας ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου ἢ οἰουδήποτε ἐτέρου ἀσφαλιστικοῦ ὄργανισμοῦ.

β) *Ἀρθρον 7.

Οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἢ συνταξιῶχοι πρεσβύτεροι τῆς α' μισθολογικῆς κατηγορίας καὶ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἢ συνταξιῶχοι ὑπάλληλοι ἀπὸ τοῦ 5ου βαθμοῦ καὶ ἄνω νοσηλεύονται εἰς θέσιν β/α, οἱ λοιποὶ ἐν ἐνεργείᾳ ἢ συνταξιῶχοι πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἱεροψάλται καὶ ὑπάλληλοι εἰς θέσιν β/β, αἱ δὲ σύζυγοι ἢ χῆραι καὶ τὰ τέκνα ἀπάντων τῶν ἀνωτέρω ἐν ἐνεργείᾳ ἠσφαλισμένων καὶ συνταξιούχων εἰς θέσιν γ'.

Οἱ ἀσθενεῖς δύνανται νὰ νοσηλευθοῦν εἰς ἀνωτέραν τῆς ὑπὸ τοῦ προηγουμένου ἐδαφίου προβλεπομένης θέσεως, ἐπιβαρυνόμενοι μὲ τὴν ἀπαιτούμενην πρὸς τοῦτο ἐπὶ πλέον δαπάνην.

Ἡ παροῦσα δημοσιευθῆτω διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ἀπριλίου 1968

Ἐντολῇ Ὑπουργοῦ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Ν. ΓΑΛΙΔΑΚΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. ἀπεφάσισε τὴν τροποποίησιν τῆς προσθήκης εἰς τὸ ἄρθρον 14 παρ. β' οὕτως, ὥστε νὰ ἐλαφρυνθῶσιν αἱ χῆραι κατὰ ποσοστὸν τι τοῦ προβλεπομένου εἰς τὸ τριπλάσιον ἀσφαλίστρου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ὑπὸ ΜΙΧΑΗΛ ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΚΗ

Μετὰ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Μιχαὴλ Πολυχρονάκη ἐκδόσεις τοῦ Ἀναστασιματαρίου (Πέτρου Λαμπαδαρίου), τοῦ Εἰρμολογίου (Ἰωάννου Πρωτοψάλτου), τῆς Θείας Λειτουργίας, τοῦ Ἐσπερινοῦ — Ὁρθρου, τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος (Γ. Παιδεστινοῦ), τοῦ Δοξασταρίου (Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου), αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, μετ' εὐχαριστήσεως εἶδον ἐσχάτως καὶ τὴν νέαν ἐκδοσὶν τοῦ τῆς τριτόμου «ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΥΨΕΛΗΣ» (Στεφάνου Λαμπαδαρίου).

Ἀπασαὶ αἱ ἐκδόσεις αὗται εἶναι ἀπαραίτητα ἐφόδια διὰ πάντα ἀσχολούμενον μὲ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν, μουσικόν, ἱερέα, ἱεροψάλτην ἢ σπουδαστὴν τῆς Θείας Τέχνης, καθότι εἶναι ἀνατυπώσεις τῶν κλασσικῶν βιβλίων τῶν ἐγκεκριμένων ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν συν-

Θέσεις τῶν ἀειμνήστων μεγάλων διδασκάλων τῆς ἀθανάτου Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς.

Διὰ τῶν ἐκδόσεων τούτων ὁ κ. Πολυχρονάκης συντελεῖ εἰς τὴν διάσωσιν τῆς ζωῆς καὶ πλήρους χάριτος γνησίας ἡμῶν Ἑθνικῆς Μουσικῆς.

Ὁ ἐνθερμος θεῖος ζῆλός του περὶ τὴν πατρίαν Μουσικὴν καὶ ἡ ἐκδοσις τῶν γνησίων τούτων μαθημάτων προσφέρει μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας Μουσικῆς εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν πλεῖστα ὅσα ἐκ τῶν νεοεκδοθέντων βιβλίων ὑπὸ ἐτέρων συντελοῦν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν νόθευσιν, τὴν παραφθορὰν καὶ τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ γνησίου χαρακτήρος τῆς θείας ταύτης Τέχνης.

Ὡς καθηγητῆς Μουσικῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κορίνθου, ὡς Πρωτοψάλτης τοῦ Καθηδρικοῦ Ναοῦ τῆς Μητροπόλεως Κορίνθου καὶ τέλος ὡς ἐνθερμος ζηλωτῆς τῆς γνησίας καὶ πατροπαράδοτου Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, συγχαίρω τὸν κ. Πολυχρονάκην διὰ τὴν πρωτοβουλίαν του ταύτην καὶ εὐχομαι, ὅπως ὁ Κύριος τοῦ χαρίζῃ πᾶσαν ὑγείαν ἐπ' ἀγαθῶ τῆς θείας Μουσικῆς, ἥτις προώριστα εἰς δοξολογίαν Αὐτοῦ καὶ κατάνυξιν πάσης ἀνθρωπίνης καρδίας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΟΝΑΤΣΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αἰδεσ. Παναγ. Βασιλείου, Δουναίικα Ἡλείας. Ἐνεγράφητε καὶ σᾶς ἀπεστάλησαν τὰ ἀπὸ 1-1-68 κυκλοφορήσαντα τεύχη.— Αἰδεσιμώτατον Ἐμμανουὴλ Μενδρινὸν, Γλυφάδα. Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο.— Αἰδεσιμώτατον Ἰωάννην Ζερβόν, Ζωνιανὰ Ἀνωγείων Κρήτης. Ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματός σας θὰ λάβητε ἀπάντησιν δι' ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς.— Αἰδεσιμώτατον Ἀλέξανδρον Μανούρη, Παρακάλαμον Ἰωαννίνων. Προέβημεν εἰς ἀλλαγὴν τῆς διευθύνσεώς σας καὶ σᾶς ἀπετείλαμεν ταχυδρομικῶς τὰ ἀπὸ 1.1.68 κυκλοφορήσαντα τεύχη. Δυστυχῶς τὰ προηγούμενα ἔχουν ἐξαντληθῆ.— Αἰδεσιμώτατον Μᾶρκον Σιγάλαν, Τήνον. Ὡς ἐπληροφόρηθημεν ἀρμοδίως, δύνασθε μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 75ου ἔτους τῆς ἡλικίας σας νὰ καταστήτε συνταξιούχος τοῦ ΤΑΚΕ. Πίνακα τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν διὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς συντάξεως σᾶς ἀπεστείλαμεν ταχυδρομικῶς.— Αἰδεσιμώτατον Γεράσιμον Ἀγγελόπουλον, Μανωλάδα. Ἐφ' ὅσον ἀνελάβετε ἐφημεριακὰ καθήκοντα τὴν 20/12/1955, τριακοσιπενταετῆ ὑπηρεσίαν πρὸς ἀπονομὴν συντάξεως θὰ ἔχητε συμπληρώσει μετὰ τὴν 20/12/1970. Αὐτὸ ἰσχύει ἐφ' ὅσον ἡ ἐφημεριακὴ σας ὑπηρεσία εἶναι συνεχῆς καὶ ἀνευ ποινῶν, καθ' ὅσον ὁ χρόνος οὗτος δὲν προσμετρεῖται εἰς τὰ συντάξιμα ἔτη.— Αἰδεσιμώτατον Γεώργιον Καρύδη, Κέρκυραν. Κατὰ πόσον

εἶναι δυνατὸν ὁ χρόνος ἀσφαλισεὸς σας εἰς τὸ I.K.A. νὰ μεταφερθῆ εἰς τὸ TAKE δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ σᾶς ἀπαντήσωμεν. Προκειμένου νὰ ἔχητε ὑπεύθυνον ἀπάντησιν, δεόν ὅπως ἀπευθινηθῆτε εἰς τὸ TAKE δι' αἰτήσεώς σας ἀναφέροντες ὅσα ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολῇ σας ἀνεγράψετε, ἢ νομικὴ ὑπηρεσία δὲ τούτου θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ὑπευθύνως. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ θέμα τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον κληρικὸς ὢν, δὲν κατείχατε οἰκονομικῶς ἐφημερικὴν θέσιν, ὡς ἐπληροφορήθημεν ἀρμοδίως, δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐξαγορά, καθόσον ἀσφαλιστέος χρόνος θεωρεῖται μόνον ὁ χρόνος προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν κληρικοῦ, καὶ οὐχὶ ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς χειροτονίας. Διὰ τὸ τελευταῖον ἐρώτημα σᾶς ἀπαντῶμεν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος ἡ φοίτησις εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Β' (†).—Κωνσταντίνου Γ. Μπόνῃ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου: Συμπόσιον Πατέρων. Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες. Εἰσαγωγή—Κείμενον—Σχόλια.—**Ἐπίκαιρα:** Ἡ θεία λατρεία κατὰ τὸ θέρος.—Διττὴ ἀντιμετώπισις.—Αἱ «συγχωρητικαὶ εὐχαί».—Ἀσέβεια καὶ σκανδαλισμός.—Προσοχὴ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον.—**Κων. Γ. Μπόνῃ,** Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, «Ἀγνώστῳ Θεῷ».—**Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονυσίου,** Ἐκκλησία καὶ Κινηματογράφος.—**Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου,** Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ ἡ ὁρθόδοξος λατρεία.—**Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου,** Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Σχέσεις τοῦ ἐφημερίου καὶ οἱ ἐνοριτεῖς του.—**Μαρίας Τσάμη - Δρατσέλλα,** Ἡ θεμελιώσις τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς εἰς τὸ β.βλῖον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.—**Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου,** Ἐπιτάφιος στὸ Μεγάλον Βασίλειον. Ἀπόδοσις Θεοδόσῃ Σπεράντσα.—**Φ.** Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.—**Βασ. Μουστάκη,** Ἡ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς.—**Εἰδήσεις τοῦ TAKE.**—**Δημητρίου Μπονάτσου,** Ἐκδόσεις μουσικῶν κειμένων ὑπὸ Μιχ. Πολυχρονάκη.—Ἀλληλογραφία.

Τύποις: ΤΣΙΡΩΝΗ (Μονοτυπικὰ Συγκροτήματα)
Ὁδὸς Λένουμαν 185, Ἀθήναι — Τηλέφ. 530.318.

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου: Δημήτριος Β. Δεσποτάκης
Λεωφόρος Ἡρώων 26, Περιστέρι